

Stalinismens nedgång och fall

Resolution antagen av Fjärde Internationalens Femte Världskongress (1957)

Inledning

Teserna om ”Stalinismens uppgång och nedgång” – vilka antogs av Fjärde Internationalens Fjärde Världskongress (1954) – tillämpade på analysen av det sovjetiska samhällets dynamik de allmänna slutsatser som Fjärde Internationalen hade dragit av den omvärdering av världssituationen som genomförts vid Tredje Världskongressen (1951).

Sovjetbyråkratins diktatur, det sovjetiska proletariats politiska expropriation och atomisering, var resultatet av en världsomfattande reträtt inför reaktionens krafter från de revolutionära styrkornas sida. Den berodde vidare på förhållandet mellan ekonomiska och sociala krafter inom själva Sovjetunionen, vilket var mycket ofördelaktigt för proletariats.

Den grundläggande förändringen av den internationella situationen och den inre situationen i Sovjetunionen karakteriserades å ena sidan av det världsomfattande uppsvinget för de revolutionära styrkorna efter 1943 och särskilt efter segern för den kinesiska revolutionen och å andra sidan av de spektakulära framgångarna för planekonomin vilka gjorde Sovjetunionen till världens andra industrimakt. Allt detta förstörde den objektiva basen för sovjetbyråkratins fulla kraft och makt.

Denna utveckling av de internationella styrkeförhållandena till förmån för antikapitalistiska samhällsskikt fick sin parallell i utvecklingen av styrkeförhållandena inom Sovjetunionen till proletariats förmån och på byråkratins bekostnad. Denna utveckling ökade ständigt trycket från massorna på den byråkratiska diktaturen, och tvingade den att göra viktiga eftergifter till massorna, först på det ekonomiska området, men sedan även – och det i än större grad – på den politiska nivån.

Vi såg sålunda inte Kremls ”nya kurs” som en självreformrörelse hos byråkratin, utan som en självförsvarsrörelse. Samtidigt som den genom sin objektiva konsekvenser befrämjade och påskyndade massrörelsens uppvaknande – särskilt genom den splittring den skapade uppifrån och ned på den byråkratiska stegen – var den ”nya kursen”, menade vi, inte en ersättning för massornas politiska revolution mot byråkratin, utan dess förberedande fas.

De alltmer dramatiska händelser som inträffat i själva Sovjetunionen, i ”folkdemokratierna” och i de kapitalistiska ländernas kommunistpartier efter Fjärde Världskongressen, har bekräftat det korrekta i denna analys, vilket gjorde att vår rörelse var den enda strömning inom den internationella arbetarrörelsen som kunde förutse och korrekt tolka stalinismens världskris och dess förlopp. Titos rehabilitering, de spektakulära beslut som fattades av SUKP:s 20:e kongress, de sensationella avslöjandena i Chrusjtjovs rapport ”den påskyndade demokratiseringen” i ”folkdemokratierna”, den ”kritiska” utvecklingen av kommunistpartierna i Italien, Storbritannien, USA, etc, revolten i Posnan, den politiska revolutionen i Polen och Ungern – allt detta är stadier i stalinismens stadiga nedgång och begynnelsen av dess fall. De är lika många språng framåt i den process som teserna om ”Stalinismens uppgång och nedgång” fullständigt hade analyserat.

Fjärde Internationalens Femte Världskongress står inför slutfasen i denna process som börjat i en sektor som ännu igår behärskades av sovjetbyråkratin. Vi måste framför allt definiera de exakta villkoren för stalinismens fall och villkoren för ett uppsving och en seger för den revolutionära proletariats på den sönderfallande diktaturens ruiner.

Därför upprepar inte de följande teserna de historiska framställningarna eller de strukturella analyserna i teserna om ”Stalinismen uppgång och nedgång”, särskilt som de inte vill ersätta eller korrigera dem, utan vara en naturlig fortsättning och integrerande del.

Stalinismens nedgång och fall i Sovjetunionen

1. – Sedan 1953 har den sovjetiska industrin vuxit med en takt som klart överträffat tillväxten i de mest utvecklade kapitalistiska länderna. På många områden (bränsle – särskilt petroleum; maskinkonstruktioner; automatisering; industriellt bruk av kärnenergin), har den sovjetiska ekonomin lyckats övervinna den ojämnhet och efterblivenhet som fanns i slutet av Stalineran. Den har skördat framgångar som överträffat allting man känt till i det förflutna. Den första partiella omsvängningen i den tunga industrin – som 1953 genomfördes till förmån för vissa konsumtionsvaror (klockor, cyklar, TV-apparater, symaskiner, tvättmaskiner etc.) – gjorde att man på några få år också på detta område, som tidigare så försumrats, överträffade produktionen inom alla kapitalistiska länder utom USA och avsevärt höjde de arbetande massornas levnadsstandard. Samtidigt fortsätter sovjetekonomin att besvärmas av två ”obalanser” som båda är arv från Stalineran: å ena sidan obalansen mellan den tunga industrin och den lätta, och å andra, obalansen mellan industrin och jordbruket. Dessa obalanser är huvudorsaken till att konsumtionen fortfarande är mycket lägre än i de kapitalistiska länder som har ett industriproletariat av samma omfattning som i Sovjetunionen, detta trots att man gjort ofrånkomliga framgångar i arbetet på att höja massornas levnadsstandard. Detta galler särskilt höggradiga livsmedelsprodukter (kött, mjölkprodukter, importerad frukt), varaktiga konsumtionsvaror (hushållsartiklar, scooters radioapparater, bilar, etc.) och kvaliteten på andra konsumtionsvaror (kläder och skor). Bostadskrisen fortsätter att mer än någonsin förr vara en allmän grogrund för missnöje bland den arbetande befolkningen.

Efterblivenheten i jordbruket jämfört med det allmänna uppsvinget i ekonomin är den värsta huvudvärken för de nuvarande ledarna inom byråkratin. De försökte lösa den genom att uppmuntra kolchosbönderna (den s.k. ”jungfrulig jord”-politiken) eller stimulera böndernas privata intressen (exempelvis genom att justera priset på potatisen uppåt), eller genom att hota att undertrycka de sista resterna av den privata exploateringen (angrepp mot de privata trädgårdarna och boskapen). Men i brist på en riktig och sammanhängande, övergripande politik gjorde de fragmentariska och ofta motsägelsefulla resultaten av dessa olika ansträngningar att jordbrukskrisen inte kunde lösas.

Missbruken av den byråkratiska centraliseringen fortsätter att väga tungt på den sovjetiska ekonomin, trots de första timida åtgärderna för att decentralisera administrationen av industrin. De sammanfattas i att man officiellt medgivit att antalet produktiva arbetare inom hela den sovjetiska arbetskraften inte överstiger 35%.

Den fullständiga summan av dessa motsättningar och obalanser utgör en kraftig broms på produktivkrafternas utveckling i Sovjetunionen. Om man ersatte den byråkratiska ledningen med ett demokratiskt arbetarstyre, om man förberedde, antog och genomförde planen under massornas kontroll, skulle arbetsproduktiviteten avsevärt öka. Man skulle minska flaskhalsar och slöseri och garantera en högre levnadsstandard för arbetarklassen och de arbetande bönderna, utan att minska tillväxten i ekonomin.

2. – Genom en förbättring av massornas levnadsstandard – vilken var särskilt anmärkningsvärd 1953 och 1954 har de olika samhällsskiktens ekonomiska och sociala krav inte försvunnit, utan tvärtom manifesterats tydligare och öppnare. De har gått bortom dagskravens nivå – bättre mat, högre kvalitet på industriprodukterna, bättre bostäder, högre inköpspris från staten, handelsfrihet, billigare industriprodukter för bönderna – och nått den nivå där kraven uttrycker den sociala logiken hos klasser eller skikt som utgör sovjetsamhället. Sålunda har

eftergiftspolitikerna inför massornas tryck – vilken bromsades temporärt efter Malenkovs fall – börjat igenom genom förberedelsen, genomförandet och efterverkningarna av 20. kongressen.

Två allmänna strömningar, som i grunden står i motsättning till varandra, visar sig nu och får en parallell utveckling i sovjetsamhället, de börjar hävda sina krav:

a) en strömning bland de aktivaste och mest medvetna delarna av arbetarklassen vilka alltmer tenderar att ställa frågan om *fabrikernas förvaltning*. Dessa arbetare fick igenom viktiga eftergifter vid 20. kongressen (lönehöjningar, bättre pensioner, etc.) Arbetarna grep skickligt tag i ”kampen mot personkulten” och tog kamp mot principen om ”en-mans-förvaltningen” (dvs. direktörens godtyckliga allmakt) inom fabriken. De fick också igenom ett principbeslut om att Arbetslagen – den värsta i världen! – skulle revideras. Försöken att införa en reform av lönesystemet som – under förevändning att man måste bekämpa stachanovsystemets överdrifter och det graderade bonussystemet – reducerade i själva verket de mest utbildade arbetarnas löner, och detta försök bekämpades med framgång. Den proletära strömningen kommer att få inspiration från de polska och ungerska fackföreningarnas exempel genom att kräva att fackföreningarna återfår sin historiska funktion: att försvara arbetarnas specifika intressen – om så är nödvändigt mot förvaltningen och den byråkratiskt degenererade staten.

b) strömningen bland de mest medvetna representanterna inom byråkratins privilegierade skikt (direktörer för trusterna och fabriken, ledande ingenjörer, generaler i armén etc.) som försöker få *ytterligare legala garantier* för sina privilegier, eftersom dessa alltmer ifrågasätts genom massornas tryck och begynnande handlingar. Denna strömning fick igenom flera krav, särskilt 1955 vid industrikonferensen i Moskva (kravet på en bestämd status för direktörerna, vilket gick igenom; en höjning av privilegierna för översynspersonalen vid fabriken), men arbetarnas påtryckningar för att revidera Arbetslagen hotar att krossa delar av dessa fördelar. Byråkratin krävde och fick vid 20. kongressen igenom att bonussystemet skulle utökas till den administrativa personalens förmån. Den kräver nu en liberalisering av Strafflagen i ekonomiska frågor och vill särskilt ha rätt för varje industriföretag att sälja vissa produktionsvaror, vilket skulle bredda (och legalisera) svarta börsen i dessa varor och införa en nedbrytande faktor i planeringen.

Vad gäller bönderna har de knappast haft någon möjlighet att på ett artikulat sätt formulera några långsiktiga sociala krav. Men man kan anta att de framför allt envist kommer att hänga fast vid sin illa privata jordbit; det är på den som de koncentrerar sina ansträngningar och från den erhåller de en oproportionerligt stor del av sin inkomst. Det faktum att de från Chrusjtjov erhållit rätten att fritt sälja från denna lilla jordbit utgör en viktig eftergift till dem och det kommer att få dem att öka produktionen av grönsaker och boskapsprodukter.

På så sätt förbereder ”den nya kursen” en oundviklig konfrontation mellan proletariatet och det mer privilegierade skiktet av byråkratin, en sammandrabbning som kommer att röra sig kring frågan om fabrikernas förvaltning. Den kommer otvivelaktigt att ställa frågorna om ekonomins och arbetarstatens sammansättning och dess kontroll.

3. – Efter förberedelseperioden inför 20. kongressen, har det blivit tydligt att en revolt var på väg på Sovjetunionens kulturarbetarfront. Den kraftiga och berättigade kritik som i ett riktats mot filmen, teatern, litterära, konstnärliga, arkitektoniska, vetenskapliga och filosofiska produktioner, avslöjade både zjdanovismens misslyckande och den passionerade önskan hos en ny generation konstnärer, författare och vetenskapsmän att befria sig från dessa ”direktiv” som var okunniga och gick emot de genuina intressena i deras eget arbete. Den sovjetiska intellektuella ungdomen krävde kritikfrihet, tankefrihet, och frihet att skapa och man krävde det så högt att byråkratin tvingades göra vissa seriösa eftergifter. Men om man ger konstnärer och vetenskapsmän en kritikfrihet inom politiken och ekonomin, vilken inte ges till alla medborgare och framför allt inte till arbetarna, innebär det att man gör det konstnärliga

skapandet och den vetenskapliga forskningen till ett *oundvikligt instrument för samhällskritik*. Den breda omfattningen av denna kritik, t.o.m. från konstnärer som var byråkratins betjänter (Ehrenburg!), förvånade och oroade de byråkratiska topparna – därav kom deras försök att stoppa strömmen och t.o.m. få den att gå motströms, att återvända till en mera ”uppriktig” ”socialistisk realism”, att endast tolerera de kritiker som ”respekterar partiets allmänna och riktiga linje”. Den sovjetiska historieskrivningens berg- och dalbana – dess fastklängande vid den stalinistiska legenden ända fram till 20. kongressen; sedan dess frigörelse, som endast ledde till att den åter föll under byråkratisk kontroll, antingen denna nu utövades av en Molotov eller av en än mer trångsynt funktionär – karakteriserar klart byråkratins sicksackkurs när den stod inför kravet om kritikfrihet för de intellektuella. Men trots det desperata motståndet hos denna byråkrati, trots bakslagen, förseningarna och t.o.m. reaktionerna på det ena eller andra området, vann man stora segrar i kampen för tankefrihet vid 20. kongressen. Dessa segrar kan inte sopas bort igen. De kommer oundvikligen fram i alla de hål och läckor som öppnats i den skakade diktaturen. Kritikandan, upprorsandan, kommer att tränga in på det politiska området och en enda gnista kommer att tända en politisk revolution.

4. – 20. kongressen innebar en höjdpunkt i den kris som skakat de bonapartistiska topparna inom sovjetbyråkratin efter Stalins död, och vilken i sin tur är en återspeglning av den grundläggande förändringen i styrkeförhållandet mellan proletariatet och byråkratin. Under massornas tryck och under det missnöje som börjat få en politisk aspekt, har den ledande kärnan inom byråkratin splittrats i olika strömningar; en strömning som vill göra större eftergifter till massorna (Malenkov-Mikojan?); en tendens som vill stärka diktaturen (Kaganovitj-Molotov?); en ”centristisk” tendens (Chrusjtjov-Bulganin). Inför ett öppet försök från ”liberalerna” att utnyttja massornas hat mot Stalin genom att för första gången angripa den döde diktatorns auktoritet, försökte Chrusjtjov att neutralisera denna manöver genom att själv göra en mycket kraftigare attack mot Stalin i sin hemliga rapport. Efter att sålunda ha försökt lasta över alla sina kollektiva brott på Berija, gjorde byråkratin slutligen sin egen hövding till syndabock, och vann så en respit inför en politisk opposition.

Denna kolossala manöver, av verkligt historisk omfattning, visade från början tecken på den skyndsamhet och t.o.m. panik som var dess födelsegrund. Inte vid något tillfälle kunde byråkratins ledare kontrollera, eller ens förutse, de krafter som släpptes loss. De försenade kanhända uppkomsten av en anti-stalinistisk oppositionsströmning inom Sovjetunionens Kommunistiska Parti, och vann kanske temporärt sympati inom vissa intellektuella kretsar och lägre skikt inom byråkratin. Men samtidigt startade de en snöbollsrörelse som förr eller senare kommer att rulla över dem själva.

Genom att fullständigt krossa Stalins auktoritet – denna inkarnation av allt byråkratiskt självhärskardöme – har de definitivt underminerat den byråkratiska ledningens auktoritet och anda på varje nivå. Genom att cyniskt avslöja Stalins monstruösa brott, vilka de själva likväl associerats med, har de definitivt krossat den blinda lydnad som fanns hos de kommunistiska militanterna gentemot deras ledning. De har därigenom själva dragit över sig misstro. Genom att sålunda förklara de avslöjade brotten med en påstådd ”personkult”, har de inte tillfredsställt någon part och endast öppnat en väg för en kritisk, marxistisk analys av sovjetsamhället och dess byråkratiska förfall.

20. kongressen skärpte således stalinismens kris i flera länder och gjorde att denna kris nådde paroxysmens nivå. Detta gäller särskilt ”folkdemokratierna”, där massorna var på tröskeln till ett uppror. Genom att släppa loss en rörelse som påskyndade den politiska revolutionens utbrott, överförde man temporärt tyngdcentrum i kampen mellan proletariatet och byråkratin till länder utanför Sovjetunionens gränser. Byråkratin blev förbryllad över bredden hos den revolutionära kraft som släpptes fri, och försökte förgäves att ta ett steg tillbaka och stoppa avstaliniseringen (sommaren 1956). Dessa steg tillbaka slutade med att massorna blev än mer

förtvivlade, särskilt i Polen och Ungern, och detta gjorde att Kreml slutligen tvingades krossa den revolutionära massrörelsen i dessa länder med våld. Genom att de sovjetiska soldaterna kommer i kontakt med denna mäktiga revolutionära rörelse, kommer den politiska revolutionen att återverka från ”periferin” på själva Sovjetunionen och således utdela dödsstöten på byråkratin i dess egen håla.

De första återverkningarna av de polska och ungerska revolutionerna var vidare en skärpning av fraktionsstriderna i själva centrum av Kremls ledning. Chrusjtjov hotades av ett tillfälligt block mot honom, bestående av Malenkov och Molotov-Kaganovitj-tendenserna. Han röstades ned i Politbyrå (Presidiet). Han kunde endast behålla makten genom att vända sig direkt till Centralkommittén över Politbyråns huvud och genom att eliminera sina motståndare från den ”kollektiva ledningen”. Genom att bruka klassiska stalinistiska metoder (förtal, sammanblandningar, historieförfalskning) i detta syfte, sjönk hans popularitet än mer bland de mer kritiska kretsarna av byråkratin lägre skikt och bland proletariatet. Genom att mer direkt dra in en del av partikadern i lösandet av denna dispyt, bidrog han på sitt sätt till att massorna politiserades och förberedde följande stadium då hans opponenter mycket väl kan vända sig till kongressen och partiets bas med klagomål mot honom.

5. – På så sätt mognar de objektiva och subjektiva förutsättningarna för revolutionen snabbt i Sovjetunionen. Efter att ha förlorat sin gloria av allvetande, har nu Kreml också förlorat sin allmakt. Byråkratin har övergivit självhärskardömets mantel, och tappar nu också masken, en mask av upplyst liberalism. Med en utomordentlig snabbhet tvingar historien Stalins arvingar att lägga korten på bordet och, så att säga, tomhänta möta massornas attacker.

Ju mer det folkliga trycket växer, desto mer kommer splittringen i toppen att skärpas. Den neo-stalinistiska strömningen kommer att i de eftergifter som gjorts se orsaken till massornas rörelse och de kommer att söka hejda ”liberaliseringen” och t.o.m. ifrågasätta de eftergifter som gjorts efter 1953. Den ”liberala” strömningen kommer tvärtom att hävda att trycket underifrån kommer att växa ytterligare om diktaturen inte erkänner, åtminstone delvis, folkets svårigheter och förbereder en ny våg av ”avstalinisering”, kanske av än mer sensationellt slag än den som skedde vid 20. partikongressen. Men bägge strömningarna kommer alltmer att vända sig till armén det enda effektiva förtrycksredskap som finns kvar efter hemliga polisens upplösning.

Det temporära undanskuffandet av Malenkov och Molotov-Kaganovitj kommer inte att avbryta fraktionsstriden. Tvärtom kommer den att bli våldsammare. Under nuvarande förhållanden när styrkeförhållandet utvecklas i en riktning som är till byråkratin nackdel i Sovjetunionen och när antagonistiska strömningar i samhället har en tendens att indirekt återspeglas inom själva den ledande klicken, då är det möjligt att byråkratin bonapartistiska toppar än en gång accepterar en envåldshärskares järnstyre. Samtidigt som den ledande staben fortsätter att slita varandra i stycken och misskreditera sig själva kollektivt i massornas ögon genom sina upprepade och snabba omsvängningar, kommer medlarens roll alltmer att överföras på arméns ledning. Samtidigt kommer det bland de lägre och mellersta skikten inom partiet, i fackföreningarna och särskilt bland ungdomen att ske en första utkristallisering av halvproletära strömningar som inriktar sig på att återupprätta sovjetdemokratien. Först när massorna direkt börjar handla kommer de stora samhälleliga strömningarna att finna sitt politiska uttryck i ömsesidigt motsatta politiska grupperingar.

Denna växande spänning mellan massorna och byråkratin, mellan de olika strömningarna inom byråkratin och mellan armésoldaternas intressen och de funktioner de tilldelats (Ungern!) – allt går mot en våldsam explosion. Låt en grupp inom den byråkratiska ledningen vända sig till massorna; låt massorna gå ut på gatorna för att kämpa för en ekonomisk, social eller politisk fråga som står deras hjärtan nära; låt framstående strömningar inom ungdomen,

arbetarklassen, eller t.o.m. armén spontant börja formulera ett program med politiska krav, eller låt det ske en samverkan eller kombination av dessa olika faktorer – och det kommer att ske en öppen kollision mellan de styrkor som vill bevara diktaturens grundinstitutioner (ett enda parti med en byråkratisk struktur; fackföreningar som är underordna de staten; direktörers allmakt; de representativa institutionernas formalistiska karaktär; stora inkomstskillnader) och massorna som vill ha en demokratisk förvaltning av staten och ekonomin. Omvandlingen av massornas *tryck* till massornas *direkta handlingar* kommer på detta sätt att innebära början på den politiska revolutionen i Sovjetunionen.

Stalinismens nedgång och fall i "folkdemokratierna"

6. – Den ekonomiska, sociala och politiska utvecklingen i "folkdemokratierna" har under de senaste åren inte varit parallell till dån som skett i Sovjetunionen. I Sovjetunionen har produktionen, produktiviteten, reallönerna och befolkningens levnadsstandard under de senaste åtta åren stigit på ett regelbundet, om än ojämnt, sätt. Men den ekonomiska utvecklingen i Sovjetunionens "randområden" har varit mycket mer motsägelsefull. Detta beror framför allt på de speciella utsugningsformer som byråkratin infört i dessa länder (reparationer, sovjetiska korporationer, blandade företag, handelsavtal med ensidiga tariffbestämmelser etc.), en utsugning som tyngt ned ekonomin i "folkdemokratierna" och delvis neutraliserat framstegen i industrialiseringen. De grövsta formerna för denna utsugning började undertryckas efter revolten i Berlin den 17 juni 1953. Men efterverkningarna av denna politik har varit märkbara även i nuläget, särskilt vad gäller handelspolitiken.

Försöket att i de s.k. "folkdemokratierna" tillämpa det Stalinistiska industrialiseringsschemat (absolut prioritering av tung industri plus isolering) har fått mycket olyckliga konsekvenser, särskilt i länder som Östtyskland, Tjeckoslovakien och Polen. Dessa länder var tidigare djupt integrerade i världsmarknaden och förblev delvis så fram till Koreakriget och den imperialistiska "blockaden". Försöken att samordna ekonomierna i "randområdena" eller t.o.m. utveckla en gemensam plan har varit långsamma, blygsamma och präglade av tanken på att "komplettera" de mer eller mindre isolerade nationella ekonomierna och inte av en anda av gemensam planering för folkens gemensamma intressen i "randområdena".

Den högre levnadsstandard, som arbetarna vant sig vid i dessa länder, särskilt tyskarna och tjeckerna och delvis även polackerna och ungrarna; böndernas starkare band till sina små ägor, vilket går tillbaka på en gammal tradition; existensen av medelklasskikt i städerna som var talrikare och hade mer solida politiska och sociala traditioner än motsvarigheten i Ryssland; slutligen den katolska kyrkans makt, vilken i praktiskt taget alla dessa länder var en samlingspunkt för den småborgerliga och borgerliga oppositionen mot den "demokratiska" regimen – alla dessa faktorer har ända från början gjort att de "folkdemokratiska" samhällena varit mer instabila än Sovjetunionen.

Om vi till förutnämnda fakta lägger att det endast är sju eller åtta år sedan oppositionspartierna eliminerades, att arbetarna har en facklig tradition som gör att de genom passivt motstånd, maskningar eller direkta strejker motsätter sig varje ökning av arbetsnormerna, att böndernas privata egendom och privata företag dominerar i jordbruket i hela "randområdet", då förstår man att den byråkratiska planeringen stod inför farligare spänningar än i Sovjetunionen och att den t.o.m. ibland bröt samman när den stod inför svårigheter som den själv fött fram.

Sålunda följde den industriella produktionen en ryckig takt. Några år var det stagnation eller t.o.m. tillbakagång inom vissa sektorer. Arbetarnas reallöner sjönk under vissa perioder (Polen 1951-52, Ungern och Östtyskland 1952-53, Tjeckoslovakien 1953) och i otaliga fall stagnerade den. Polen och Ungern hade 1955 en levnadsstandard som med nöd och näppe

översteg den som rått 1949, och den låg under den som rått 1938, åtminstone vad gäller arbetarnas standard. Tjeckoslovakien har höjt sin levnadsstandard under de senaste åren, men den överstiger knappast den som rådde 1947 och 1936. Östtyskland befinner sig också i stark frammarsch efter 1949, men levnadsstandarden är lägre än den var 1936 och särskilt lägre än den som råder i Västtyskland. I Rumänien och Bulgarien har levnadsstandarden stigit över förkrignivån. Men detta har skett till priset av nya svårigheter i livsmedelsförsörjningen, svårigheter som för övrigt är gemensamma för alla dessa länder. Dessa länder var en gång Europas kornbod. Det visar den stalinistiska jordbrukspolitikens fullständiga bankrutt.

7. – De objektiva förhållandena är helt olika de som råder i Sovjetunionen och förhållandet mellan de arbetande massorna och de stalinistiska partierna vid makten, likaväl som förhållandet mellan massorna och staten, har blivit mer differentierade och betydligt mer motsägelsefulla än de som råder i Sovjetunionen. Sovjetunionens Kommunistiska Parti kan knappast längre betraktas som ett arbetarparti i ordets sociologiska bemärkelse (det består till stor del av byråkrater, vilket bekräftas av den statistik som publicerats vid 19. och 20. kongresserna). Men detta är inte fallet med kommunistpartierna i de olika länderna i ”randområdet”, där majoriteten av de medvetna arbetarna fortsätter att vara aktiva (särskilt Tjeckoslovakien, Östtyskland, Bulgarien och i mindre grad fram till 1956, Polen och Ungern). Fackföreningarna i dessa länder har fortfarande en motsägelsefull natur. Byråkratin betraktar dem bara som en förlängd arm, medan arbetarna ofta hoppas – vilket visade sig vara rätt, särskilt i Östtyskland den 17 juni 1953, i Polen och i Ungern – att de än en gång skall kunna utnyttjas för deras egna syften.

Av dessa orsaker kan tendensstrider föras mycket lättare i dessa partier än i Sovjetunionens Kommunistiska Parti och framför allt kan dessa tendensstrider få mycket vidare återverkningar bland basmedlemmarna och de mest medvetna skikten inom arbetarklassen. Eftersom de objektiva levnadsförhållandena är mycket värre än de som råder för den sovjetiska arbetarklassen, kan dessa tendensstrider bli en förberedelse för massornas handlingar. Dessa övergripande objektiva förhållanden, likaväl som statens och partibyråkratins svaghet minskar avsevärt den tid som skiljer inledningen av dessa tendensstrider – under trycket av de sociala motsättningarna – och inledningen av massornas politiska revolution.

Vidare är den byråkratiska apparatens isolering från samhället som helhet mycket större i ”folkdemokratierna” än i Sovjetunionen. Apparaten har införts utifrån och står inför ännu levande, självständiga klasskrafter; den har ännu inte kunnat omge sig med ett brett skikt av arbetararistokrater; den har oändligt mycket mindre resurser till sitt förfogande; den har försvagats genom utrensningarna under 1948 till 1953. Därför är denna apparat, som skrämms av den folkliga oppositionen, utan verkliga försvarsmedel med undantag av öppet förtryck. Den hänger desperat fast vid ”vänskap med Sovjetunionen”(dvs. underordnande under Kreml) och vid ”principen om ett monolitiskt parti” som inte kan tolerera den minsta spricka utan att riskera att förlora makten.

Detta förklarar det paradoxala faktum att den *första impulsen* till ”avstalinisering” kom från Sovjetunionen, där byråkratins ställning relativt sett är mera solid, medan de *mest revolutionära effekterna* av denna ”avstalinisering” märktes i ”folkdemokratierna” där den blev den omedelbara utgångspunkten för den politiska revolutionen. Till sist måste man ta hänsyn till det ökade våld som visas i den *nationella frågan* i ”randområdet”. Ledarna för de stalinistiska partierna framträder där i allmänhet som Quislingar som utnämns av en främmande makt. Oppositionen inom kommunistpartierna utnyttjar den nationella känslan. Kampen för en ”nationell väg till socialismen” får därigenom ett mycket progressivt och revolutionärt värde i motsats till kommunistpartierna i väst, där den i allmänhet är en mask för att dölja en omsvängning till en inrutad högeropportunist. Gomulka i Polen, Nagy i Ungern, i

morgon kanske Hernstedt eller Ackermann i Östtyskland, kan i massornas ögon bli symboler för en kamp för nationell frigörelse. De skapar därigenom möjligheter att kommunistpartiet (genom sin ”nationella” strömning) får förnyad popularitet och detta möjliggör att den politiska revolutionen sker under en oppositionell kommunistisk ledning som mobiliserar nationella känslor till sin egen favör. Detta har i klassisk form uppträtt särskilt i Polen.

8. – Det jugoslaviska kommunistpartiets revolt mot Kreml 1948, vilket var det första steget i stalinismens internationella kris och ”avstaliniseringens” avlägsna ursprung har fortsatt att påverka förhållandena mellan länderna i ”randområdet” och Sovjetunionen som den inre utvecklingen i dessa olika länder. Men under den senaste perioden har denna påverkan visat sin djupt motsägelsefulla natur, vilket i sin tur är uttryckt för det jugoslaviska kommunistpartiets motsägelsefulla natur – ett centristiskt parti som slog halt på en opportunistisk och pragmatisk linje mittemellan stalinismen och den revolutionära marxismen.

Under denna ”avstaliniseringsprocess” som startats av sovjetbyråkratin som självförsvarsrörelse under massornas tryck, tvingades ledningen för kommunistpartiet förr eller senare att ta upp frågan om det jugoslaviska kommunistpartiet. Chrusjtjovs spektakulära resa till Belgrad; Titos lika spektakulära rehabilitering; den absurda förklaringen av den sovjetisk-jugoslaviska krisen genom hänvisning till ”förrädaren Berijas intriger” – detta är de första hårda slagen som byråkratin nya ledning måste utdela mot Stalins auktoritet inom den kommunistiska rörelsen. De jugoslaviska kommunisterna insisterade själva på att det verkliga ansvaret för brytningen inte skulle lastas på Berija utan på Stalin och hela det politiska system som rått i Sovjetunionen under Stalineran. Än en gång spelade de en mycket progressiv roll i den internationella kommunistiska rörelsen, under hela den avgörande period som markerades av förberedelser inför SUKP:s 20. partikongress.

Samtidigt medförde rehabiliteringen av ”renegaten Tito” – han behandlades nu plötsligt med oändligt mycket större respekt än lakejerna Tjervenkov, Rakosi, Bierut, Ulbricht & Co. – även före 20. kongressen en djup kris i de ömsesidiga relationerna mellan kommunistpartierna och arbetarstaterna såsom de skapats under Stalin-eran. Tanken på grundläggande jämlikhet mellan alla kommunistiska partier och alla arbetarstater, tanken på att det småborgerliga nationalistiska begreppet om ”Sovjetunionens ledande roll i det socialistiska lägret” snabbt måste revideras, tanken på att man i andra arbetarstater måste undvika de övergrepp och misstag som sovjetbyråkratin begått i Sovjetunionen – allt trängde snabbt in i ”randområdets” kommunistpartier och bidrog till den snabba uppkomsten av ”nationella” och ”liberala” oppositionsströmningar. Efterverkningarna av Chrusjtjovs rapport samverkade med Titos rehabilitering – dessa två vändpunkter sammanknöts än mer med varandra – och dessa två strömningar spelade en mycket progressiv, och t.o.m. objektiv revolutionär, roll inom de olika kommunistpartierna.

Men så snart dessa splittringar i toppen satte igång alltmer våldsamma rörelser i basen och massorna själva började ingripa i den politiska kampen, började ledningen för jugoslaviska kommunistpartiet själv frukta de folkliga reaktionerna och i stället för att vara en pådrivande kraft, blev man nu en broms på ”avstaliniseringen”. Man försökte begränsa den till att en ledning ersattes av en annan (Bulgarien) eller genom ett enkelt medgivande att ”misstag begåtts” av ledningen vid makten (Rumänien). Denna omvandling av jugoslaviska kommunistpartiets roll i förberedelserna för den politiska revolutionen i ”randområdet” kan dateras till tiden mellan Titos första och andra resa till Sovjetunionen.

Inte bara subjektivt utan också objektivt blev JKP nu ett hinder i arbetet på att utlösa alla revolutionära krafter i Östeuropa. De jugoslaviska experimenten med arbetarnas egen förvaltning av fabriker förblir en progressiv stimulans i alla de fall där en sluten byråkratisk regim fortfarande sitter kvar. Men bristen på politisk demokrati i den jugoslaviska staten och i

JKP har gjort vänsteroppositionen i ”randområdets” kommunistpartier djupt besvikna, dessa oppositionella styrkor som kämpade för en total demokratisering av arbetarrörelsen, särskilt i polska KP. Otvivelaktigt har bristen på ett levande och segerrikt exempel på en demokratisk arbetarstat försenat revolutionens mognande. Särskilt i fallet Ungern bidrog det till att en snabb revolutionär lösning på krisen hejdades efter folkupproret den 23 oktober 1956. Revolutionens omfattning och mod skrämde ledningen för jugoslaviska KP och gjorde att det intog en tvekan under de avgörande dagarna i Budapest.

Sovjetbyråkratin, startade en stor rörelse för att tvinga tillbaka ”avstaliniseringen” efter händelserna i Ungern och försökte fördöma alla mer eller mindre självständiga rörelser inom de Östeuropeiska kommunistpartierna. JKP kände med goda grunder att det var i skottgluggen och accentuerade då tvärtom än en gång sin opposition mot stalinismen och sovjetbyråkratin. Den våldsamma offensiven mot den polisterror som åter dök upp i Ungern, Albanien, Rumänien, etc., försvaret av den ungerska revolutionen mot den sovjetiska interventionen, till en början tveksamt (Titos tal vid Pula) och sedan tydligare och djärvare (Kardeljs tal inför jugoslaviska Nationalförsamlingen); det villkorlösa stöd man gav den polska revolutionen; parollen ”All makt till arbetarråden” som fördes fram av JKP i fallet Ungern, även om det skedde först efter upprorets krossande – detta har haft stort avgörande i denna riktning och det gjorde att de ståndpunkter JKP än en gång intog kunde fungera som en ideologisk pådrivare när det gäller differentieringen inom kommunistpartierna.

Den progressiva roll som spelats av jugoslaviska KPs motstånd mot de stalinistiska ukasen har inte på något sätt ifrågasatts genom analys. Denna roll tillhör redan historien. Men historien har också i det jugoslaviska exemplet visat att en pragmatisk, opportunistisk politik som staplat upp ”framgångar” på dag-för-dag-basis, hastigt kan bli en historisk negativ faktor när massornas revolutionära uppsving kräver beslut av en helt annan kaliber och efter andra principer. Detta visades första gången under Koreakriget. Det visades en andra gång under de avgörande veckorna under de polska och ungerska revolutionerna.

9. – Den politiska revolutionen i Polen har sina rötter, inte bara i den byråkratiska diktaturens övergripande objektiva förhållanden och i det element av nationellt förtryck som Kreml införde i detta land, utan också i de gamla revolutionära traditionerna i den polska arbetarrörelsen, vilka oavbrutet, så att säga, visat sig under ett halvt århundrade. Genom att snabbt bryta de stalinistiska idéernas och dogmernas järnklot – vilket aldrig satt helt fast på dess rygg och det var för övrigt därför som Stalin upplöste partiet 1938 – har den politiska revolutionen sammanlänkats med en tradition som saknar sin like utom i bolsjevismen. Härav kommer den exceptionellt höga medvetandenivå som finns hos den gamla och nya generationen arbetare i Polen, och som gjorde att den polska revolutionen ända från början kunde överskrida JKPs bästa analyser och handlingar.

Den fick sin första impuls från SUKPs 20. kongress och hjälptes på vägen genom en kris i ledningen som sammanföll med 20. kongressen (Bieruts död). Det kommunistiska medvetandet väcktes på nytt och föddes genom de utomordentligt allvarliga ekonomiska misstag som begicks av den stalinistiska generalstaben. Det ledde snabbt till en tendenskamp inom partiets ledning och parallellt med detta började en kamp för att få Gomulka tillbaka till ledningen. Tanke- och kritikfrihet bröt därefter med våldsam kraft inom arbetarorganisationerna och uppmuntrade därigenom offentliga manifestationer av arbetarnas missnöje. Om massornas tryck förklarar ”demokratiseringen”, förberedde denna ”demokratisering” i sin tur marken för att detta tryck skulle förvandlas till massornas direkta handling. Så skedde vid strejken i Posnan – proletariats svar på en vanvettig ekonomisk och social politik som stod mot arbetarnas mest omedelbara intressen.

Posnan reste omedelbart frågan om kampen om partiets ledning. Repressionen och framför allt det förtal som användes mot de strejkande arbetarna utlöste en storm av folklig opposition. En stalinistisk strömning betraktade strejken som en produkt av en begränsad ”demokratisering” och försökte med Kremls hjälp begränsa den politiska frihetens ”överdrifter” inom arbetarrörelsen. En vänsteropposition kristalliserades fram. Den beslöt att återupprätta kontakt och enighet med arbetarklassen genom att beslutsamt ta ledningen i en rörelse för hela samhällslivets demokratisering.

Polska kommunistpartiets 7. centralkommittéplenium (augusti 1956) antog viktiga reformer under trycket från denna opposition, men trycket från Kreml räckte för att tvinga på det polska KP en ledning som i praktiken paralyserade tillämpningen av besluten 7. plenat. Mellan augusti och oktober 1956 – mellan 7. och 8. centralkommitté-plenat – blev tendenskampen allmän i alla arbetarorganisationer och den antog en alltmer tumultartad och våldsam form. Den omvandlades till en fraktionsstrid, där varje fraktion försökte mobilisera stöd hos proletariatet. Den stalinistiska högern vädjade till de värsta antisemitiska och chauvinistiska instinkterna och förde fram rent demagogiska krav; den liberala vänstern vädjade till arbetarnas klassmedvetande och önskan om frigörelse. Den började mobilisera dem mot byråkratin.

Massrörelsen nådde en ny nivå som tidigare varit okänd. Spontant började fabriksarbetarna kräva att arbetarna skulle förvalta fabriker. Arbetar- och studentungdomar ställde sig i ledningen för en rörelse för politisk demokratisering och för att man skulle återvända till Lenin på det teoretiska planet. När Gomulka anslöt sig till vänsterfraktionen i början av oktober verkade dess seger vara säker. Som en sista resurs begärde den stalinistiska fraktionen stöd från Kreml; den stalinistiska delegationens brutala ingripande på 8. plenat medförde en allmän mobilisering av proletariatet, som ockuperade fabriker, beväpnade sig och upprättade arbetarråd. Efter fyra dagars revolutionär upphetsning tog oppositionen över ledningen i partiet. Den politiska revolutionen i Polen hade vunnit en första, viktig seger.

Genom sina mångfaldiga förbindelser med proletariatet där den lyckades slå rot under sex månaders våldsam politisk kamp; genom klarheten i sin kritik av stalinismen, en kritik som står den revolutionära marxismen nära; genom sitt program för att mobilisera arbetarna att ta över ledningen av ekonomin – kan man betrakta vänstertendensen, som gick i allians med Gomulkas centristiska fraktion, och särskilt dess mest avancerade flygel, ungdomen, som kärnan i det revolutionärt-marxistiska ledarskap som nu skapats av det polska proletariatet. Alliansen med Gomulka är instabil och underordnad de motsägelsefulla inflytanden som den centristiska fraktionen utsätts för: genom trycket från massorna å ena sidan, vilket gör att den dras mot vänster, och genom trycket från den polska byråkratiska apparaten och sovjetbyråkratin å den andra, vilka periodiskt drar åt andra hållet. Förhållandet mellan de samhälleliga krafterna och särskilt vänsterns mod och korrekta taktik kommer definitivt att avgöra denna utveckling. Arbetarnas missnöje (Lodz) och studenternas kamp för att bibehålla de friheter man vann i oktober hotar att bryta denna allians. Vänsterns förmåga att vara trogen sitt eget program, att tillämpa det i praktiken och knyta fastare band med proletariatet kommer att avgöra dess förmåga att fullständigt fylla rollen som en leninistisk ledning för den polska arbetarklassen.

10. – Den politiska revolutionen i Ungern skedde under mycket mindre fördelaktiga förhållanden än de som gjorde att den polska revolutionen kunde segra i sitt första stadium. Bland dessa ofördelaktiga förhållanden måste man ta upp följande:

- (a) den mycket mer begränsade marxistiska traditionen inom arbetarrörelsen, den traditionella svagheten och inre splittringen i den kommunistiska rörelsen.
- (b) den stalinistiska diktaturens polisterror och ondskefulla karaktär (Rajk-rättegången).

(c) bristen på en alternativ ledning, som i sin tur beror på bristen på en brett organiserad tendens i hela partiet och arbetarrörelsen. Detta faktum gjorde att en grupp intellektuella och studenter, ”Petöfigruppen”, som inte ens var kommunister, kunde spela en roll som ledning i demokratiseringen, och att tendenskampen mellan Nagy-Rakosi (Gerö) inte längre återspeglades i partiets ledande organ.

(d) det faktum att de ”liberala” elementen, som kommit till makten 1953 hade jagats bort efter Malenkovs fall, vilket ledde till en utrensning i partiet av många vänsterelement och en förhärdning av de stalinistiska elementen.

(e) avsaknaden av en alarmsignal av samma typ som händelserna i Posnan, vilket försenade bildandet av en bred fraktion kring Nagy. Detta gjorde att de stalinistiska elementen in i det sista kunde vägra göra några eftergifter till massorna (förseningar i Rakosis avgång, ingripandet mot Petöfigruppen etc.).

(f) de verkligt kriminella provokationer som stalinisterna gjorde sig skyldiga till när de stod inför en massrörelse som var mäktig men fredlig och inte gick utöver ”folkdemokratins” ramar: Gerös tal 22 oktober, skotten den 23 oktober, kravet på intervention av sovjettrupper.

Dessa olika faktorer förklarar varför massrörelsens uppsving – som efter SUKPs 20. kongress fram till Rakosis fall och t.o.m. till det första revolutionära stadiets seger i Polen, hade utvecklats parallellt med det polska uppsvinget – abrupt antog en våldsamt omsvängning och från 23 oktober 1956 övergick i en allmän generalstrejk och i uppror mot den byråkratiska diktaturen.

Denna mer spontana karaktär hos den politiska revolutionen i Ungern gjorde att dess kamp- och organisationsformer fick en klassisk proletär form: gatudemonstrationer och fabriks-ockupationer; armén gick över på folkets sida; arbetarna beväpnades; arbetare-, soldat- och studentråd bildades över hela landet.

Man samlade sålunda alla *objektiva* element för en snabb och briljant revolutionär seger, som kunde ha höjt hela den revolutionära världsrörelsen till en högre nivå. Det var i huvudsak denna risk, och inte den kontrarevolutionära faran, som gjorde att Kreml – efter tveksamhet och upprepade omsvängningar i sin politik – engagerade sig i en militär intervention mot den ungerska revolutionen, eftersom den hotade att utsträckas till hela ”randområdet” och till Sovjetunionen.

Men den i huvudsak spontana karaktären på upproret den 23 oktober saknade en revolutionär ledning som snabbt kunde samordna de proletära styrkorna och leda dem till upprättandet av en demokratisk och självständig republik baserad på råd. Denna brist gjorde att det uppstod fria manifestationer från alla strömningar bland befolkningen; att småborgerliga och borgerliga partier återuppstod; och t.o.m. att en kontrarevolutionär verksamhet började. Det gjorde att Kremels intervention fick ett sken av berättigande och ett alibi mitt under förbrytelsen.

Det väpnade revolutionära folket, som tagit fabriken och makten från byråkraterna, skulle aldrig ha tolererat att dessa skulle återlämnats till de gamla kapitalistiska herrarna och jordägarna. Folket var tillräckligt starkt för att hindra en seger för kontrarevolutionen. Men i samma mån som man saknade en revolutionär ledning, i ännu högre grad förlängdes den förvirrade övergångsperiod då reaktionen kunde organisera sig och visa upp sig. Ju längre byråkratin dröjde med att dra tillbaka sina styrkor från Ungern, och ju mer den ingrep mot revolutionen, desto mer upphetsade blev de nationella känslorna och de ställdes alltmer i förgrunden. Nagy och hans vänner, som framför allt ville ta över ledningen för rörelsen, kunde inte göra annat än anpassa sig till dessa folkliga känslor och gå i öppen kollision med mot även de mest ”liberala” tendenser inom den sovjetiska byråkratin.

Den sovjetiska militära interventionen mot den ungerska revolutionen var en förbrytelse som riktade ett enormt slag mot Sovjetunionen och den internationella kommunistiska rörelsen. Den var ett svårt bakslag för det ungerska kommunistpartiet, som nu fullständigt skars av från sitt eget lands proletariat. Men den kunde inte krossa den storartade stridbarheten hos de ungerska arbetarna. De förlorade endast det första slaget i den politiska revolutionen. Men de kommer att resa sig igen, obesegrade, från den blodsutgjutelse som Kreml utövat. Redan nu tvingas Kadars regim bevara några av erövringarna från den 23 oktober. Uppmuntrad av ett våldsamt passivt motstånd och ett oavlatligt tryck från massorna, kommer revolutionen åter att gå framåt, och genom en fullständig proletär demokrati återupprätta kommunismens heder i Ungern.

11. – SUKPs 20. kongress, Chrusjtjovs rapport och den politiska revolutionen i Polen och Ungern har haft en djupgående inverkan på kommunistpartierna i alla arbetarstater – inklusive Kinas KP, där man kunnat se en viss eftersläpning i ”avstaliniseringen”, vilket framför allt förklaras av landets efterblivenhet och de enorma ekonomiska svårigheter som ledningen för KKP står inför. Men trycket från ”avstaliniseringen” har varit tillräckligt för att tvinga på KKPs kongress viktiga beslut, särskilt vad gäller rätten till tendensbildning, rätten för minoriteter att försvara sin uppfattning inom kommunistpartiet även efter majoritetsbeslut, och även behovet att tolerera flera ”demokratiska” partier i en arbetarstat. Dessa uppfattningar har ännu inte förverkligats i praktiken i Kina, men de kommer att påverka kommunistpartiernas inre liv, inte minst i Asien. Det motsägelsefulla trycket från samhällskrafterna – de revolutionära och de konservativa, de internationella och de inhemska i Kina – tycks ha lett till allvarliga meningsskiljaktigheter inom ledningen för KKP. För en flygel inom denna ledning har det offentliga stödet till undertryckandet av den ungerska revolutionen följts av en analys av det byråkratiska fenomenet, en analys som går längre på ”avstaliniseringens” väg än någon strömning i Kremels hittills har gjort (Mao Tse-tungs muntliga rapport om ”korrigerings”-rörelsen och om ”motsättningarna inom folket). Men samtidigt tycks en annan flygel ha vunnit temporära segrar och fått den andra att backa (skillnader mellan Maos tal och dess tryckta text, repressionsvågor etc.). De samhälleliga svårigheter man mött inom själva Kina, strejkvågorna, böndernas motstånd mot kollektiviseringen, studentupproret, har utan tvekan övertygat majoriteten av byråkratins ledare om att en ”gomulka-kurs” inom kort skulle leda till ett uppror från massornas sida,

Oroligheter har utbrutit även i de länder där den byråkratiska diktaturen inte omedelbart stod inför en massrörelse (Harichs grupp i Östtyskland, de intellektuella och studenternas rörelse i Tjeckoslovakien, utrensningarna i Bulgarien etc.). De byråkratiska ledarna måste göra eftergifter, särskilt ekonomiska, till massorna. De måste likaså utlova demokratiska politiska reformer. Händelserna i Ungern kommer oundvikligen att försena utbrottet för massrörelser i dessa länder genom att man stimulerat dem till en större konformism gentemot den stalinistiska apparaten. Men deras långsiktiga återverkningar kommer att föra de oundvikliga explosionerna mot byråkratin desto våldsammare och radikalare.

Ett av de mer spektakulära resultaten av den ungerska revolutionen var den sovjetiska deklARATIONEN av den 30 oktober. Detta uttalande försökte att upprätta förbindelser mellan ”folkdemokratierna” och Sovjetunionen på en ny basis, och man erkände sålunda indirekt att Kreml infört ett element av nationellt förtryck i sina ömsesidiga kontakter med arbetarstaterna.

Kremels brutala ingripande i den ungerska revolutionen motsäger varje försäkran från byråkratins sida om sin goda vilja. Men deklARATIONEN av den 30 oktober kommer likväl att användas mot den varje gång som en strömning inom ett kommunistparti i ”folkdemokratierna” effektivt försöker befria sig från Kremels förmyndarskap. Utan att byråkratin inser det eller vill det, kommer den därför att bli en ny tidsinställd bomb som kommer att spränga

sönder de auktoritära förhållandena mellan kommunistpartierna och arbetarstaterna. De omedelbara återverkningarna från den ungerska revolutionen kan stimulera en tillfälligt dominerande fraktion i Kreml att återigen visa en ”hård” attityd gentemot länderna i ”randområdet”. Men trycket från massorna kommer att fortsätta växa i dessa länder. En ökad nationell självständighet och kommunistpartiets oberoende av SUKP måste leda till att en stor del av ungdomarna och de kommunistiska militanterna ”bryter upp”. Omvandlingen av förhållandena mellan arbetarstaterna, av det nationella förtrycket och den ekonomiska utsugningen till jämlikhetsförhållanden och broderligt samarbete går inte att hejda. Ju mer byråkratin inser betydelsen av denna process, desto mer måste den skaffa sig en politik av effektivt ekonomiskt stöd till länderna i ”randområdet; i stället för den gamla politiken av exploatering, för att åtminstone upprätta en allians – den må vara aldrig så skör – med de ledande byråkratiska grupperna i dessa länder. Varje försök att gå tillbaka till de gamla förhållandena, till en flagrant underkastelse och ekonomisk utsugning av ”randområdet” kommer på kort tid att leda till nya uppror – och det vill Kreml undvika till varje pris.

12. – Teserna om ”Stalinismens uppgång och nedgång” karakteriserade den period som började med Stalins död och sovjetbyråkratins akuta kris som en period då förhållandena snabbt skulle mogna för uppkomsten av en ny sovjetisk sektion av Fjärde Internationalen. Erfarenheterna från den polska och ungerska revolutionen har fullständigt bekräftat denna prognos. Spontant, på basis av egna erfarenheter och genom att gå samman med den levande leninistiska traditionen i världskommunismens historia, har kärnor av vänsterkommunister nått fram till programmatiska ståndpunkter som ligger nära Fjärde Internationalens. Bildandet av sådana kärnor är också oundvikligt i Sovjetunionen, ja det kanske redan har skett. Genom att hjälpa dessa kärnor att fullständigt klargöra sin analys av den byråkratiska diktaturen och sitt program dör den politiska revolutionen, genom att peka ut vägen för att bevara levande kontakter med massorna och deras integration i de breda strömningar av mer eller mindre centristisk kommunistisk opposition som redan existerar eller nu bildas i alla länder som domineras av Kreml, kommer Fjärde Internationalen att försöka att inom kortast möjliga tid upprätta verkliga sektioner, autentiska trotskistiska organisationer, i dessa länder. Detta kommer att vara den bästa garantin för att proletariats nya revolutionära ledning snabbt kommer att härdas i revolutionens eld och att man till ett minimum kan reducera alla risker för förvirring och för att kontrarevolutionära styrkor tar över under massupproret.

Fjärde internationalens program för den politiska revolutionen

De polska och ungerska revolutionernas utveckling, den snabba mognaden av både de objektiva villkoren för en politisk revolution i själva Sovjetunionen, uppkomsten av oppositionella strömningar i de stalinistiska partierna i de andra ”folkdemokratierna” likaväl som hela den internationella diskussion som inletts genom den byråkratiska diktaturens nuvarande kris – allt detta gör det nödvändigt för Fjärde Internationalen att formulera ett mer detaljerat och preciserat program för denna revolution. Det är då inte fråga om omedelbara krav eller övergångs krav som kan leda till de första massaktionerna mot den byråkratiska diktaturen. Sådana krav, som i sin allmänna linje kommer att följa de krav som införlivats i *Övergångsprogrammet* för Sovjetunionen, måste utarbetas av de revolutionära marxisterna i Sovjetunionen och ”folkdemokratierna” på basis av de konkreta förhållanden som råder i dessa länder. Det program som skisserats nedan är av sådan karaktär att revolutionära marxister kan presentera det för massor som väckts och redan är politiskt aktiva strax före, under och omedelbart efter det att den politiska revolutionen inletts. Det är ett program för att bygga sovjetdemokrati i staten och ekonomin, ett avgörande problem i den politiska revolutionen, vilket stått i centrum för diskussionen bland de mest avancerade arbetarna, något som de polska och ungerska exemplen visar.

Ett sådant program kan inte längre bara grundas på en generalisering av erfarenheterna från den demokratiska arbetarstatens första fem år efter Oktoberrevolutionen. Den måste samtidigt grunda sig på de otaliga erfarenheter som arbetarrörelsen samlat sedan dess: den sovjetiska byråkratiska statens degenerering; Tredje Internationalens och kommunistpartiernas förfall; den spanska revolutionen, de jugoslaviska, kinesiska, polska och ungerska revolutionernas erfarenheter – både positiva och negativa; ”folkdemokratierna” och de krav som förts fram av det proletära avantgardet och den revolutionära ungdomen i kamp mot den byråkratiska diktaturen, för upprättandet av en verklig sovjetmakt (särskilt 16-17 juni 1953 i Östberlin och i hela DDR; i slutet av maj 1953 i Tjeckoslovakien; revolterna i Vorkuta och andra tvångsarbetsläger i Sovjetunionen under andra halvan av 1953; strejken i juni 1956 i Posnan etc.)

13. – Arbetarstatens organisation måste ses i ljuset av den klassiska leninistiska teorin i denna fråga, dvs. teorin om sovjetdemokratin som en breddning av de demokratiska rättigheterna och inte en inskränkning, att hela den arbetande massan måste få del av dess rättigheter och friheter, att dessa är större än de man åtnjuter även i de mest demokratiska borgerliga stater. Proletariatets diktatur och sovjetdemokratin är synonyma i så måtto att den obegränsade politiska friheten för de arbetande massorna kan och måste följas av en begränsning eller t.o.m. förbud mot politisk frihet för alla representanter från fiendliga klasser, för alla dem som vill störta en arbetarstat som upprättats genom att man förbjudit den privata äganderätten till alla större produktionsmedel.

Praktiskt sett kan sovjeterna endast utöva den verkliga makten om följande garantier finns – sovjeter i betydelsen fritt valda råd för manuella och intellektuella arbetare i städerna och på landet, organer som samtidigt är lagstiftande och verkställande och av denna orsak utgör en högre form för den demokratiska organiseringen:

(a) friheten att organisera partiet som verkar inom den sovjetiska laglighetens ramar och inom ramen för arbetarstatens konstitution

(b) genuin press- och mötesfrihet, dvs. rätten för varje strömning som stöds av ett visst minimum av manuella eller intellektuella arbetare, vilket bestäms i lagen eller av sovjeterna, att disponera möteslokaler, radio- och TV-tid, papper och tryckpressar i proportion till de existerande förråden.

(c) val och periodiska återval av medlemmarna i de centrala lagstiftande organismerna och av de viktigaste centrala, kommunala och lokala funktionerna, genom hemliga val och med flera kandidater eller listor, som representerar olika sovjetpartier; och återkallandet av de valda när helst väljarna så önskar.

(d) begränsningar i alla funktionärers löner inom förvaltningen, särskilt statsförvaltningen, så att de inte tjänar mer än en yrkesutbildad arbetare.

(e) val och periodiska återval av domarna, genom hemliga val, vilket garanterar deras fullständiga självständighet gentemot statsförvaltningens organer. Offentliga rättegångar med fullständiga förhör och med försvarets rättigheter garanterade i varje enskilt fall och på grundval av skriven lag.

(f) upplösning av alla permanenta hemliga organ för den inre säkerheten. Dessa måste ersättas av offentliga arbetarmiliser som, om nödvändigt, fungerar med hjälp av stödorgan som ständigt står under sovjeternas offentliga kontroll.

(g) en allmän beväpning av arbetarna och upprättandet av vapenförråd i fabriker och i arbetarkvarteren.

Den leninistiska princip som Fjärde Internationalen håller på är följande: även om det är nödvändigt med våld i relationerna mellan proletariatet och dess klassfiende, måste det

elimineras från de relationer som finns inom arbetarklassen och som kan leda till konflikter mellan olika strömningar inom arbetarrörelsen och mellan olika strömningar, tendenser eller fraktioner inom det revolutionära partiet. Proletariatets diktatur innebär att man använder våld mot klassfienden, beroende på det motstånd som fienden utövar.

Sovjetdemokratien innebär att man vägrar bruka våld inom arbetarrörelsen och att revolutionära partiet endast använder övertalning i sitt förhållande till arbetarklassen och samhällets andra arbetande skikt.

Eftersom gränserna mellan de arbetande klasserna och deras fiende i praktiken inte är skarpt dragen och eftersom de olika objektiva förhållandena kan leda klassfienden till att söka bland de mest konservativa strömningarna inom de arbetande klasserna, kan det revolutionära avantgardet ibland tvingas föra ett svårt val: antingen acceptera att en farlig situation utvecklas inom arbetarstaten, eller bruka metoder för att övervinna denna fara som allvarligt kan underminera arbetarnas förtroende för detta avantgarde och staten. Vi vill inte utveckla några absoluta sanningar eller dogmer, men Fjärde Internationalen förklarar, på basis av tidigare erfarenheter, att det är absolut klart att arbetarstaten alltid måste stå inför *två faror* så länge som socialismen inte har segrat i världsskala: ett återvändande till den kapitalistiska kontrarevolutionen och utvecklingen av en byråkratisk degenerering. Ju svagare staten är, desto starkare är det tryck fienden utövar; ju större bristen på förtroende och politiskt initiativ är hos den stora majoriteten av arbetarna, desto mer kan tvång mot delar av arbetarklassen minska deras förtroende för staten och öppna för ett byråkratiskt förfall. Det är därför det revolutionära partiets plikt att underordna sig sovjeternas demokratiska dom, även när de gör allvarliga misstag som de arbetande massorna genom egen erfarenhet förr eller senare kommer att rätta till. Först i denna anda får principen ALL MAK TILL SOVJETERNA, som grund för arbetarstatens organisering, sin fulla innebörd.

Genom att utveckla ett program för den politiska revolutionen, en revolution som skall återupprätta arbetardemokratien i arbetarstaten upprätthåller Fjärde Internationalen principen om att försvara alla arbetarstater mot imperialismen. Den kommer att bekämpa varje försök från imperialismen att utnyttja den politiska revolutionen för sina egna kontrarevolutionära syften. Dessa försök kommer att alltmer accentueras ju mer den politiska revolutionen framskrider. Detta gör det desto nödvändigare att ständigt förklara vår traditionella ståndpunkt i denna fråga för massorna och den kommunistiska kadern.

14. – Sovjetunionens byråkratiska degeneration har visat att rötterna för den byråkratiska apparatens makt ligger i dess mer eller mindre godtyckliga utnyttjande av den statliga produktionsmaskinen. Förhållandet mellan statsapparaten, den apparat som leder ekonomin, och det revolutionära partiet är av denna orsak avgörande för att garantera en ökning av den sovjetiska socialistiska demokratien. Detta förhållande måste ledas av följande principer:

(a) en grundläggande differentiering mellan arbetarstaten och det revolutionära partiet, där de klart skiljs åt och den ena inte underordnades den andra. Detta innebär särskilt att ett statsorgan – och ännu mindre ett säkerhetsorgan – inte under några förhållanden kan ingripa i tendensstriden inom partiet. Detta innebär också att inget statsorgan som valts av massorna (eller sovjeten) kan ändras i sin sammansättning genom ett beslut av partiet.

(b) partiledarna väljs och kontrolleras demokratiskt av partiets medlemmar, genom att man strikt håller sig till den demokratiska centralismens regler: kongresser och konferenser vid bestämda tidpunkter; lokala regionala och nationella ledare väljs genom hemliga val; rätten att organisera tendenser och t.o.m. trycka interna tendensbulletiner; en så fullständig information och diskussion som möjligt i basen innan viktiga meningsskiljaktigheter löses av de centrala organen; inga sanktioner mot medlemmarna utan godkännande från de basorganisationer de tillhör etc.

(c) demokratisk kontroll av statsapparaten och ekonomin, där den senare organiseras i lokala sovjeter och fabrikskommittéer. De ledande medlemmarna i dessa organ väljs och kan återkallas. De olika existerande politiska strömningarna deltar aktivt i valet av ledare och av olika aktionsprogram.

(d) inga materiella privilegier ges för ledande verksamhet, och man gör inte undantag annat än för de tekniker som inte tillhör partiet; i sådana fall måste en noggrann kontroll göras av de sovjetiska basorganen.

(e) principen om maximal information om och publicitet om alla kontroversiella frågor inom partiet, statsorganen eller ekonomin. Detta är ett oundgängligt villkor om proletariatet skall kunna sköta staten effektivt och på kortast möjliga tid nå den nödvändiga erfarenheten för att styra med maximal effektivitet.

15. – Organiseringen av den socialistiska ekonomin under övergångsperioden från kapitalism till socialism är prövostenen för en utvidgning av den socialistiska demokratin i arbetarstaten – till dess demokratin själv dör bort som den sista statsformen – eller av olika byråkratiska deformationer av staten och uppkomsten av nya samhälleliga ojämlikheter som kan leda till en monstruös degeneration.

Som marxister vet vi att statens byråkratiska degenerering endast kan vara en övergångsfas i kampen för världssocialismen, en fas som *möjliggjorts* genom en bristande materiell bas i en arbetarstat (eller grupp av arbetarstater) och genom dess (eller deras) isolering. Men samtidigt som vi erkänner denna grundläggande förklaring av degenerationen, accepterar vi som marxister inte en mekanisk och automatisk determinism, dvs. att en sovjetstat oundvikligen måste genomgå en extrem degeneration. Vi säger endast: ju fattigare arbetarstatens materiella bas är, desto större är risken för en byråkratisk deformation av samma slag som i Sovjetunionen. En deformation som kostade det sovjetiska och internationella proletariatet slag, nederlag och offer som kunde ha undvikits. Vi inser att det är en absolut nödvändighet för det revolutionära avantgardet att så mycket som möjligt motsätta sig, som en subjektiv faktor, de objektiva styrkornas spontana kraft, vilken bestäms av behoven, trycket från en fientlig miljö, bristen på kultur och kunskap etc.

I detta avseende är det viktigt att förstå nödvändigheten av en *fördelning av de ekonomiska funktionerna och makten* så att man kan göra en allvarlig begränsning av den byråkratiska godtyckligheten och samtidigt skapa de bästa garantier för största möjliga harmoniska utveckling för produktivkrafterna. Denna fördelning av makten bör schematiskt upprättas enligt följande plan:

(a) centrala beslut (i en nationell kongress av arbetarråd) kan endast antas efter en demokratisk diskussion av olika planer vad gäller huvudlinjerna i distributionen av nationalprodukten (investeringspolitik, tillväxttakt, pris- och lönepolitik). Fjärde Internationalen förkastar den anarkosyndikalistiska myten om företagens absoluta självständighet eftersom den är antidemokratisk och antikommunistisk. Denna kan endast leda till en konkurrenskamp på marknaden, mer eller mindre fri marknad eller mer eller mindre monopoliserad, med alla orättvisor som detta leder till (att de arbetare som sköter de modernaste fabrikererna får en större del av produkten än de arbetare som arbetar i mindre företag etc.), med risk för att den planerade ekonomin krossas.

(b) företagen skall skötas genom arbetarkommittéer inom ramen för en allmän plan som utarbetas av valda representanter för hela proletariatet. Dessa råd måste kontrollera och om nödvändigt ändra planen under dess genomförande och de måste försvara *producenternas* specifika intressen (arbets- och lönenormer i den konkreta tillämpningen, avskedande och förflyttningar, arbetsorganisation etc.). De måste välja direktören och samtidigt bli en skola

för fabriken skötsel, där alltför arbetare i tur och ordning lär sig sköta de administrativa uppgifterna.

(c) fackföreningarnas främsta uppgifter måste vara att försvara arbetarnas intressen som *konsumenter och medborgare* med givna kulturella behov, mot arbetarråden (som huvudsakligen representerar produktionens ståndpunkt) och de allmänna planeringsorganen. Fackföreningarna måste diskutera det allmänna arbetet och lönenormerna och deras tillämpning i olika industrigrenar och fabriker inom ramen för kollektivavtal; de måste kontrollera alla former för arbetarnas socialförsäkringar, utan att spela en administrativ roll (detta tillhör staten, dvs de lokala organen för självstyrelse); de måste försöka minska arbetstiden, öka möjligheterna till betald semester och arbetarnas deltagande i alla aspekter av det kulturella livet etc. De måste, liksom partiet, grundas på frivilligt medlemskap, i motsats till arbetarråden och sovjeterna, där varje lönearbetare i företaget eller området automatiskt har rösträtt. En effektiv garanti för *strejkrätten* är samtidigt en effektiv och inte bara formell garanti för denna fördelning av den ekonomiska makten.

Genom att hävda vikten av att den ekonomiska makten fördelas, hävdar Fjärde Internationalen också att varje organisatorisk struktur – hur idealisk den än må synas – endast är en ram som saknar innehåll så länge som *den politiska arbetardemokratin* och ett allt större antal effektiva deltagare i landets politiska liv inte blomstrar. I en planerad ekonomi är beslutet hur nationalinkomsten skall delas i större proportioner en viktig faktor som sätter en mer eller mindre sträng ram för alla administrativa organ som de inte kan bryta mot utan att bryta upp hela det planekonomiska systemet. Så länge som majoriteter av arbetarklassen inte deltar i dessa beslut, antingen direkt eller indirekt (genom sina fritt valda representanter) och inte själv – med full kunskap om alla fakta – bestämmer gränserna för de uppoffringar som den vill göra för att utveckla produktivkrafterna, då kan man inte heller konkret tala om en genuin och fullt utvecklad sovjetdemokrati. Så länge som olika arbetarströmningar inte tillåts presentera allmänna eller partiella alternativa planer inför arbetarnas eget val, kommer detta deltagande att bli mer fiktivt än verkligt.

16. – Socialismen är en form av samhälllig organisation som grundas på överflöd. När proletariatet erövrar makten i ett givet land, inklusive de mest utvecklade, är de existerande produktivkrafterna inte tillräckliga för att säkra detta överflöd för alla medborgare, och ännu mindre för alla människor på hela jorden. Övergångsperioden mellan kapitalism och socialism är därför i vilket fall en period då proletariatet endast kan tillfredställas genom en ny och mera jämlik fördelning av det *redan existerande välståndet* på jorden, Proletariatet måste säkra en *avsevärd ökning* av den nuvarande produktionen och av lagret på produktionsmedel som står till samhällets förfogande för att nå sitt mål: att organisera ett samhälle som säkrar en fullständig tillfredsställelse av allas och envars behov, utan att beräkna denna tillfredsställelse enligt det arbete som var och en har givit i utbyte.

I ljuset av denna tes kan man anta att det redan existerar en kvantitativ skillnad mellan de problem med att utveckla produktionen som uppstår i en arbetarstat eller en grupp av sådana stater vilka knappast ens har påbörjat sin industrialisering, och för arbetarstater som skapas i länder där kapitalismen redan har säkrat en viktig utveckling av den moderna industrin. Men detta är inte fallet: det finns kvalitativa skillnader mellan dessa två typer av länder vad gäller de problem som utvecklingen av en socialiserad industri ställer:

(a) från en samhälllig synvinkel utvecklas industrialiseringen i den förstagrupper av länder – även när den kan använda sig av stöd från en internationell socialistisk ekonomi – i en *fientlig* miljö (majoriteten av befolkningen består av små bondeproducenter). I den andra gruppen av länder kan arbetarstaten påräkna *stöd av majoriteten*, ja kanske 2/3 av befolkningen för sin ekonomiska politik.

(b) från en ekonomisk synvinkel måste industrialiseringen i den första ländergruppen motsvara kombinerade målsättningar: arbetarnas specifika intressen, en höjning av deras levnadsstandard och kulturnivå etc. och behovet att differentiera bönderna (där man måste utskilja ett skikt av fattigbönder som fritt kan integreras i en socialiserad ekonomi och ett skikt mellanbönder som kan neutraliseras mot storböndernas primitiva ackumulation). I den andra ländergruppen kan ekonomins utveckling inriktas mot att tillfredsställa de växande behoven hos producenterna, medan man under en lång övergångsperiod sparar en viktig del av nationalprodukten för att hjälpa mindre industrialiserade arbetarstater.

Fjärde Internationalen hävdar inte bara principen att det är möjligt för en arbetarstat att tvinga på arbetarna uppoffringar som de inte själva fritt har accepterat: den hävdar också att varje försök att systematiskt öka ackumulationstakten under en lång tidsperiod får negativa återverkningar på arbetsproduktiviteten och på producenternas självdisciplin. Det skapar sålunda enorma förluster och ett slöseri som till stor del uppväger de fördelar som man tror sig vinna genom en sådan ackumulation. Endast en planekonomi som upprättar harmoniska proportioner i utvecklingen av olika sektorer i ekonomin och inom olika industrigrenar – industrin, jordbruket och transportväsendet – lönar sig i längden. Basen för ett sådant system måste vara en ökning av produktionen tillsammans med en mer eller mindre likartad ökning av producenternas levnadsstandard. Ju lättare det är för producenterna att möta dessa små parallella framsteg, desto mer medveten och entusiastisk blir deras aktiva deltagande i en harmonisk utveckling. Kraven på en sådan harmonisk utveckling inom alla ekonomins grenar utesluter från början en politik av tvångskollektivisering av jordbruket, vilken är orsaken till en stagnation och t.o.m. minskning av jordbruksproduktionen och allvarliga brister i städernas livsmedelsförsörjning.

Men dessa krav är å andra sidan förenliga med att man skapar jordbrukskooperativ inom alla bondeskikt som är socialt och ekonomiskt beredda att acceptera sådana produktionsmedel under villkor att sådana kooperativ ger dem konkreta, materiella fördelar.

Vi kan inte utesluta en framtida nödvändighet för en isolerad arbetarstat på en viss kontinent att börja bygga upp en egen socialistisk ekonomi. Men all erfarenhet har visat att internationell arbetsfördelning och ömsesidig hjälp mellan arbetarstaterna på jämlik basis utgör en faktor som stöder och stimulerar ekonomins uppsving, en faktor som i vilket fall är oundgänglig för att komma ikapp och gå förbi den produktivitetsnivå som nåtts i de mest utvecklade kapitalistiska länderna och som är det enda kriteriet på den socialiserade ekonomins slutliga seger över den kapitalistiska ekonomin. Tanken på att slutföra bygget av en isolerad socialistisk ekonomi i ett land eller i ett litet antal länder måste avvisas som en reaktionär myt.

17. – Sovjetdemokratin, som är den politiska revolutionens målsättning i de degenererade arbetarstaterna och för den sociala revolutionen i de kapitalistiska länderna, är otänkbar utan en fri utveckling för det konstnärliga skapandet, det vetenskapliga arbetet och alla mänsklighetens aktiviteter. En sådan utveckling visar sig alltmer vara ett oundgängligt villkor för ett fullständigt utnyttjande av de enorma reserver och tekniska och produktiva skapande krafter som revolutionen ställer till det nya samhällets förfogande. En sådan utveckling innebär inte att partiet och det revolutionära avantgardet avstår från att uttrycka sina egna åsikter vad gäller de otaliga kontroverser som kan uppstå på det teoretiska området. Det innebär:

(a) att det revolutionära partiet är i stridbart skick genom propaganda och övertalning för att försvara marxismens, dialektikens och den historiska materialismens teser: att det kräver största tänkbara möjlighet att lära ut dessa utan att staten påtvingar någon dessa teser eller tar monopol på dem för att tvinga dem i lärarkåren eller ungdomen;

(b) att ingen vetenskaplig, konstnärlig eller kulturell strömning som anses progressiv av det revolutionära avantgardet kan undertryckas eller sanktioneras administrativt eller hindras i sina produktiva och skapande experiment;

(c) att staten inte ger officiellt godkännande vare sig i form av materiella privilegier eller genom utdelning av hierarkiska poster till någon strömning på vetenskapens, konstens eller de kulturella aktiviteternas område – ett område som är mest moget för en integrerad tillämpning av självstyrets principer;

(d) att partiet upprättar tydliga distinktioner mellan valet av de sociala, ekonomiska eller kulturella målsättningar som prioriteras, t.ex. att man prioriterar att lösa bostadsfrågan före frågan om arkitekturens estetik, och behovet att på teoretisk nivå (i det långa loppet planekonomin) försvara de korrekta principer som gäller för dessa målsättningar, även om man inte kan tillämpa dem omedelbart.

Sovjetdemokratien är otänkbar utan en radikal eliminering av alla de hinder som i dag gör att en majoritet av medborgarna inte kan åtnjuta civilisationens materiella och kulturella gåvor. Man måste skapa en garanti för fullständigt fri utbildning på alla nivåer, där urvalet endast strikt sker enligt den individuella förmågan; man måste garantera varje medborgare rätten till fri läkarvård utan social diskriminering. Man måste säkra ungdomens fullständiga och självständiga deltagande i det politiska livet. Man måste fullständigt tillämpa principen om lika lön för lika arbete, ge största möjliga uppmuntran till kvinnans frigörelse från tusentals år av underordnande och samtidigt tillåta yrkesval enligt kvinnornas fysiska natur. Man måste revidera äktenskapslagarna i Oktoberrevolutionens anda, lika väl som rätten till skilsmässa och frivilligt moderskap (fria preventivmedel och aborträtt), barnens rättigheter, skolornas självstyre vilket allt måste leda till absolut jämlikhet mellan män och kvinnor och till att en människa inte kan påtvinga en annan sin vilja genom tvång.

18. – Sovjetbyråkratin tog makten under parollen ”socialism i ett land”; den politiska revolutionen mot byråkratin kommer att segra under parollen om verkligt proletär internationalism baserad på strikt jämlikhet mellan olika nationer. Byråkratin har förgiftat förhållandena mellan de olika arbetarstaterna, lika väl som förhållandena mellan de olika nationaliteterna inom Sovjetunionen genom sin brutala, storryska chauvinism och sina inskränkta, småborgerliga fördomar.

Fjärde Internationalen fördömer den stalinistiska åsikten att världsproletariatets intressen skall underordnas den kremlska byråkratin intressen, detta är inte proletär internationalism. Den avvisar också den centristiska, anti-leninistiska tesen om att en stor förtryckande nations chauvinism inte är värre än den nationalism som finns hos minoritetsfolk. Den höjer den internationella solidaritetens fana över hela jorden, men gör samtidigt en tydlig åtskillnad mellan storrysk (och stor-Han) chauvinism, som ovillkorligen är reaktionär, och nationalismen hos minoritetsfolk som förtrycks av byråkratin. Detta är ofta endast en deformation av massornas rättvisa revolt mot det nationella förtryck de lider under och detta kan inte på något sätt ändra den objektivt sett progressiva naturen i deras befrielsekamp.

Därför försvarar Fjärde Internationalen parollen om självständiga och suveräna sovjet-republiker i Polen, Ungern, Tjeckoslovakien, Jugoslavien, Rumänien, Bulgarien, Ukraina, Georgien, Litauen, Lettland och Estland, samtidigt som den förespråkar en federation mellan dessa arbetarstater på en strikt jämlik grund, i en eller flera demokratiska federationer av arbetarstater.

En demokratisk arbetarstat kommer att skola arbetarna och ungdomen i en anda av fullständig respekt för alla folks kulturella personlighet, och den kommer att tillförsäkra den en obe-

gränsad utveckling. Den kommer outröttligen bekämpa varje manifestation av chauvinism, nationellt eller rasmässigt förtryck, antisemitism etc.

Den kommer varhelst det är möjligt öka arbetarnas solidaritet med, intresse för och medvetna deltagande i varje lands kamp på hela jordklotet.

Varje nationalistisk strömning för att underordna den internationella revolutionens intressen under arbetarstatens försvar – hur viktigt och progressivt detta än må vara – är alltid ett klart tecken på en byråkratisk deformation.

19. – Fjärde Internationalen betraktar Arbetarinternationalens problem i samma anda som det revolutionära partiet. En International som omfattar alla eller flera partier som har makten i arbetar stater kan inte ”diktera” politiken för medborgarna eller regeringarna i dessa stater, lika litet som partiet kan ”diktera” för arbetare som organiserats i arbetarråd. Den kan bara framföra sin övertygelse med tyngd och med argumentens egen prestige vilka underställer arbetarnas egna beslut – och även detta endast genom att erfarenheten har visat för arbetarna att partiet systematiskt har försvarat proletariats kollektiva intressen mot partikulära eller nationalistiska förvrängningar av dessa intressen. En revolutionär International i denna anda är inte föråldrad eller betydelslös när proletariats erövat makten i ett eller flera länder. Den förblir ett absolut oundgängligt instrument för att lösa de uppgifter som satts genom byggandet av världskommunismen.

(a) Vi kan bortse från de oundgängliga diplomatiska manövrer som en eller flera arbetarstater kan tvingas göra. Internationalen samordnar kampen för alla revolutionära partier, inklusive de som redan erövat makten för att världsrevolutionen skall nå seger på kortast tänkbara tid.

(b) Efter revolutionens seger kommer Internationalen att göra varje ansträngning för att samordna och uppmuntra bästa möjliga internationella, ekonomiska planering och sålunda förevisa de praktiska möjligheter som ligger i en federation mellan arbetarstaterna.

(c) Internationalen kommer att vara ett instrument för att samordna och uppmuntra det revolutionära avantgardets alla verksamheter i arbetarstaterna, i den permanenta revolutionens process, till dess världskommunismen genomförs. Detta är desto viktigare eftersom man på detta område måste göra en fullständig teoretisk generalisering och detta kan inte ske på grundval av fragmentariska nationella erfarenheter.

Många kommunistiska militanter har haft nedslående erfarenheter med Komintern och efteråt med Kominform under den stalinistiska eran. De har blivit rädda för själva tanken på en International grundad på demokratisk centralism. Denna rädsla är inte på något sätt berättigad och att ge efter för denna strömning vore liktydigt med att överge nödvändigt element i den revolutionära marxismen. Kommunismens världskris började inte genom Kommunistiska Internationalens förfall. Det var i ett parti, det ryska partiet, som byråkratin först krossade demokratin och avvek från den leninistiska vägen. Ju starkare Internationalen är och ju mer den når utanför en sektions eller flera sektioner dominerande inflytande, desto lättare blir kampen mot byråkratiseringsfaran i ett parti eller i en arbetarstat genom att de sektorer av den internationella arbetarrörelsen som är friska kan överföra sin fulla tyngd på det land som är i farozonen.

Av denna anledning måste varje tanke på en ”polycentrisk” internationell organisation eller rent ”bilaterala” förhållanden mellan kommunistpartierna avvisas. De kan inte garantera en frisk utveckling för arbetarrörelsen. Tvärtom, målet med sådana opportunistiska formuleringar är att skydda den nationella byråkratin från den internationella revolutionens påverkan.

Stalinismens nedgång och fall i de kapitalistiska länderna

20. – Kommunistpartiernas kris, som har sitt ursprung i motsättningen mellan de egna militanternas revolutionära förhoppningar och partiets funktion som instrument för den sovjetiska utrikespolitiken, vilket byråkratin har tvingat på den, denna kris har under de senaste åren skärpts av två faktorer. Å ena sidan har det revolutionära uppsvinget över hela världen gjort att flera partier ställts öga mot öga med förrevolutionära (eller revolutionära) situationer. Detta har gjort att militanterna uttryckt sitt missnöje med ledningens opportunistiska politik. I några fall, som exempelvis i fallet Algeriet, har arbetarnas eller massornas revolutionära rörelse utövat ett så starkt tryck att man tvingat der stalinistiska ledningen att göra en viktig vänstersväng, bort från de ståndpunkter som gjorde att de ursprungligen stod på kontrarevolutionens sida.

Å andra sidan har byråkratins kris i Sovjetunionen och ”folkdemokratierna” fungerat som en mäktig stimulans på krisens utveckling i alla kapitalistiska länders kommunistpartier. Denna kris exploderade omedelbart efter Stalins död; den skärptes storligen genom Titos spektakulära rehabilitering; den nådde en första brytningspunkt genom den 20. partikongressen i Sovjetunionen, bara för att strax nå en andra brytningspunkt och en verklig explosion genom revolutionerna i Polen och Ungern. Det är ingen överdrift att säga att kommunistpartierna idag delats upp i två strömningar och att några av dem (kommunistpartierna i Polen, Jugoslavien, Norge och USA och delvis också i Italien, Belgien och Sverige, med stark opposition i Storbritannien, Österrike, Brasilien etc.) fördömer den första sovjetiska interventionen i Ungern och beklagar, om än inte fördömer, den andra. De identifierar sig med den polska revolutionen; men andra (kommunistpartierna i Sovjetunionen, Tjeckoslovakien, Östtyskland, Rumänien, Bulgarien, Albanien och Frankrike) identifierar sig underdånigt med Kremles politik. Det kinesiska kommunistpartiet och en majoritet av de asiatiska kommunistpartierna tycks inte en mellanställning mellan dessa två strömningar. De utvecklas gradvis mot en medlarroll i den internationella kommunistiska rörelsen medan man ansluter sig till Kremles försök att begränsa ”avstaliniseringen” sönderfall av den internationella stalinistiska rörelsen.

Orsaken till denna spektakulära utveckling är uppenbar: i de polska och ungerska revolutionerna fanns det en sammansmältning av de två strömningar som idag skapat den stalinistiska krisen, den objektiva revolutionära strömningen och ”avstaliniseringen” subjektiva strömning. Och i Ungern tvingades den sovjetiska byråkratin att för första gången sedan det spanska inbördeskriget spela en öppet kontrarevolutionär roll – dvs. att undertrycka massornas revolutionära uppsving i bred skala (erfarenheterna i Tyskland 1953 var avsevärt mer begränsade). I vissa delar av världen sammanföll händelserna i Ungern med en objektiv situation som inte var till fördel för ett revolutionärt massuppsving. Men detta gäller inte de koloniala och halvkoloniala länderna där dessa händelser blev en direkt lärdom och en uppmuntran för deras egen kamp. Sålunda blev den ”ortodoxa” stalinistiska ståndpunkten ännu mer ohållbar i dessa länder.

21. – De allmänna dragen i denna de kommunistiska partiernas kris, som i olika grad kan tillämpas på alla kommunistpartier i alla kapitalistiska länder, kan sammanfattas på följande sätt:

(a) Efter Stalins död och särskilt efter Chrusjtjovs avslöjanden, har dödsslaget utdelats mot den stalinistiska tankevärldens själva grund, dvs tron på ledarens, sovjetregeringens och partiledningens ofelbarhet. Alla kommunismens grundläggande frågor förs än en gång ut till diskussion.

När sovjetregeringens agerande i en viktig fråga i fortsättningen kommer i konflikt med en del av proletarietets intressen eller hela proletarietets intressen – då kommer detta agerande att i allt högre grad ifrågasättas av alltfler kommunistiska militanter.

(b) Förlusten av den tro som var själva grunden för underdånigheten: denna förlust orsakar nu en verklig revolt mot det rigida system som råder i den byråkratiska partiledningen, mot bristen på fria diskussioner, mot apparatens tyranni och dess antidemokratiska metoder för att kontrollera kommunistpartiet. Alltfler röster höjs, vilka kräver en verklig och inte bara formell tillämpning av den demokratiska centralismen (verkliga diskussioner i partiets offentliga organ före kongresserna; kongressernas periodiska sammankallande; val av ledare genom slutna omröstningar; rätten till tendenser inom partiet eller åtminstone rätten – som redan skrivits in i det kinesiska kommunistpartiets nya stadgar – för minoriteter att hävda sin uppfattning även efter det de besegrats på kongresserna etc.).

(c) Eftersom de stalinistiska ledarna inte ger efter för basens demokratiska påtryckningar eller endast gör det delvis (för att bevara ledningen över partiet), bildar avantgardet i basen mer eller mindre öppet hemliga tendenser – beroende på den mer eller mindre byråkratiska atmosfären i sitt eget parti – för att tvinga fram demokratisering och revidering av den politiska verksamheten på givna plattformar som utarbetas på flera håll och jämförs efterhand som hemliga diskussioner utvecklas inom partiet.

(d) dessa strömningar och oppositionsgrupper måste oundvikligen revidera sitt förhållande till Sovjetunionen på basis av de erfarenheter som avslöjats av Chrusjtjovs rapport; de måste analysera det sovjetiska samhället och sovjetstaten (eller t.o.m. mer allmänt, som i de jugoslaviska och polska kommunistpartierna, analysera alla de problem som uppkommit under övergångsperioden mellan kapitalism och socialism). Den ”ryska frågan” (så som den debatteras i den internationella trotskistiska rörelsen under en hel period) bryter nu ut i en hel flygel av kommunistpartierna. (e) Dessa oppositionsströmningar som kolliderar med den byråkratiska apparatens självgoda konservatism och okunnighet kommer snart underfund med att de måste utsträcka sina plattformar till att inte bara omfatta Sovjetunionens problem utan också alla frågor i den kommunistiska läran: förhållandet till socialdemokratin, en analys av den samtida kapitalismen, synen på den koloniala revolutionen, arbetarråden, vägen till socialismen, Internationalen etc. etc.

22. – Erfarenheten visar att de oppositionsströmningar som växer fram inom kommunistpartierna kan klassificeras i två kategorier beroende på de ståndpunkter de intar gentemot frågor i dagspolitiken och i läran: en höger- och en vänsterströmning. Högerströmningen är logisk följd av högeropportunisten i de största kommunistpartierna under en lång period (och även direkt efter SUKPs 20. partikongress), men en opportunist som i sina förhållanden till den kapitalistiska världen, nu förlorar sin viktigaste broms – den som gavs av att de stalinistiska partierna underordnades sovjetbyråkratin. Sådana strömningar (Herné i Frankrike, Giolitti i Italien, Gates-strömningen i det amerikanska kommunistpartiet etc.) tar fasta på Chrusjtjovs prat om nya vägar till socialismen, om att man kan erövra makten genom fredliga och parlamentariska medel i de kapitalistiska länderna, inklusive de största och mäktigaste kapitalistiska länderna, genom tätare kontakter med socialdemokratin. De undergår snabbt en utveckling mot ”socialdemokratisering” i så hög grad att de ifrågasätter den koloniala revolutionens legitimitet eftersom den hotar ”freden” eller i mer vulgär utformning, ”nationen” (dvs. den imperialistiska bourgeoisins ”nation”!) i det land där partiet råkar finnas. Vänsterströmningar å andra sidan har uppstått genom motsättningar mellan Chrusjtjovs tolkning av det stalinistiska fenomenet och den djupt opportunistiska karaktären på politiken i deras eget kommunistiska parti (blandat med en barnlig sektarism). De förebrår kommunistpartiets ledning dess oförmåga att utnyttja många fördelaktiga tillfällen att uppmuntra eller leda massrörelsen till seger, eller verkligen slå rot i den inhemska

arbetarrörelsen i det egna landet. Den vill inte "fredlig samexistens" med landets imperialistiska bourgeoisie, utan kraftigare och effektivare kamp mot den. "Martyr"-strömningen i det franska KP, oppositionsgrupperna i det italienska KP är alla typiska för denna strömning.

Så länge som dessa strömningar uttrycks inom kommunistpartiet eller kämpar för rätten att uttrycka sig öppet kommer de sektioner av Fjärde Internationalen som praktiserar entrism i kommunistpartierna och de sympatisörer som antingen leds av dessa sektioner eller samarbetar med dem, att försvara yttrandefriheten och demokratisk representation i ledande organ för *alla* tendenser inom kommunistpartiet. Efter decennier av byråkratisk förträngning, behöver de militanta basmedlemmarna i kommunistpartiet en lång period av eftertanke, diskussion och konfrontation mellan olika idéer innan de än en gång kan få möjlighet att upptäcka sin egen inriktning i det politiska livet. Vänsterströmningen har inget att frukta av en fri konfrontation mellan olika tendenser. Den kommer att underlätta framväxten av ett verkligt revolutionärt avantgarde i dessa länder. Dessutom är det omöjligt att som huvudkrav ställa rätten att organisera tendenser och då förneka denna rätt för en tendens som man inte är politiskt överens med. Av alla dessa orsaker kommer trotskisterna att stå i främsta ledet i kampen för intern demokrati i kommunistpartierna för *alla* medlemmar, utan undantag, samtidigt som de uppmanar de mest utvecklade elementen att bilda en vänsterinriktad oppositionsströmning.

23. – I de *kommunistiska masspartierna* i Västeuropa (Frankrike och Italien) förvärras "avstaliniseringens" problem, som nu diskuteras, av en flagrant oförmåga hos den byråkratiska ledningen för dessa partier att utnyttja de otaliga förrevolutionära och revolutionära situationer som annars är till fördel för partiets utveckling. Men samtidigt har det inom ramen för den allmänna konjunktur som härskar i dessa länder, uppstått en ännu större bankrutt för socialdemokratin (kriget i Algeriet, Suezäventyret i Frankrike; samarbetet med de Kristliga Demokraterna i Italien) och det har gjort att kommunistpartierna i dessa länder lyckats kanalisera majoriteten – och framför allt den mest stridbara sektorn – av proletariatet. Men i Italien utgör den mer vänsterinriktade linjen hos Nennis parti en allvarlig konkurrent för kommunistpartiet. Av denna orsak kommer de friskaste och mest vänsterinriktade strömningarna att vara benägna att stanna kvar inom kommunistpartiet, medan de uteslutna grupperna som tenderar mot "högerkommunism" snabbt kommer att förfalla till att bilda högercentristiska eller t.o.m. vänstersocial-demokratiska formationer. Den ungerska och polska revolutionens utveckling och de polska och jugoslaviska kommunistpartiernas försök att ideologiskt påverka andra kommunistpartier har en liknande effekt. Detta innebär inte att våra sektioner som princip måste avstå från arbete inom dessa formationer, särskilt inte om de har en viss numerisk betydelse och påverkar sektorer av arbetarklassen; men detta arbete fortsätter att underordnas den allmänna entristiska taktiken som mer än någonsin förr visat sig vara den enda effektiva taktiken för att bygga ett revolutionärt parti i dessa länder.

Detsamma kan inte sägas om *de små stalinistiska sekterna* i Västeuropa (tyska, brittiska, belgiska, holländska, schweiziska, österrikiska och skandinaviska kommunistpartierna etc.), där den stalinistiska krisen inte föds endast av "avstaliniseringens" allmänna återverkningar och de polska och ungerska revolutionerna, utan även av en katastrofal nedgång för kommunistpartiets inflytande över massorna, dess nästan totala isolering från den organiserade arbetarrörelsen, dess oförmåga – trots periodiska skiftningar i den sekteristiska och högeropportunistiska taktiken – att göra ett "närmande till den socialdemokratiska basen". De högeropportunistiska strömningarna i dessa partier är särskilt inställda på att kapitulera och går ofta så långt att de föreslår en fullständig upplösning av kommunistpartiet. De vänsterkommunistiska strömningarna utvecklar snart en taktik som står vår rörelse nära,

såvida de inte paralyseras av en fullständig sektierism gentemot massrörelsen. Vi föreslår att dessa element fortsätter sin kamp inom kommunistpartiet för att säkra den leninistiska linjens seger. Men vi erbjuder dem också ett annat alternativ till högerpolitiken: att arbeta inom de socialdemokratiska organisationerna och fackföreningarna på en revolutionär plattform inom ramen för Fjärde Internationalens sektioner. Avsikten med detta arbete är inte att de skall anpassa sig till de reformistiska ledarnas opportunist, utan på kortast tänkbara tid minska de senares inflytande över de mest stridbara skikten inom arbetarklassen och bidra till skapandet av nya revolutionära masspartier, Utifrån en sådan plattform (som redan fått ökad tyngd genom de positiva resultat som de olika sektionerna haft i detta arbete) kan kommunistiska oppositionella element vinnas över till vår rörelse.

I kommunistpartierna i *de halvkoloniala och koloniala länderna* när stalinismens kris särskilt genom den högeropportunistiska politik som de tvingades på genom SUKPs 20. partikongress: direkt och servilt underordnande under den koloniala bourgeoisins intressen, vilka är knutna till sovjetbyråkratin eller "neutraliserats" av den. I "avstaliniseringens" allmänna atmosfär kan en sådan politik sluta genom att det utvecklas en kraftig vänsterströmning i dessa länder. Trycket från massornas revolutionära rörelse kan emellertid i praktiken göra att ledning för dessa partier – eller en del av den – skisserar en omsvängning till en revolutionär inriktning och därigenom aborterar utvecklingen av en självständig vänsterströmning inom partiet.

Vilka former stalinismens kris än må anta i nästa fas inom de olika kommunistpartierna i de kapitalistiska länderna, föregrips dess slutliga öde genom den revolutionära förelse som växer fram i "folkdemokratierna" och Sovjetunionen: stalinismen kommer att försvinna som en ideologisk strömning inom den internationella rörelsen, en del av kadern och KPs nuvarande militanter kommer att återvända till socialdemokratien (eller liknande centristiska eller högerinriktade formationer) och den friskaste delen av den stora majoriteten övertygade kommunistiska militanter kommer att omgrupperas i nya revolutionära partier som kommer att stiga fram ur krisen.

Den politiska revolutionen och "folkdemokratierna" som en fas av den socialistiska världsrevolutionen.

24. – Den politiska revolutionen i Sovjetunionen och de s.k. "folkdemokratierna" är i sig en process i den permanenta revolutionen. Den har utlösts genom den ansamling av missnöjesanledningar som de arbetande massorna har mot byråkratin. Den utvecklas, enligt sin egen logik, från en folklig revolution där alla skikt av nationen deltar till en allt snabbare social differentiering som bara kan sluta med en seger för den mest proletära och mest medvetna strömningen: den som genomför socialistisk demokrati genom att förespråka och uppnå en samling av all makt i händerna på demokratiskt valda arbetar- och fattigbonderåd.

Revolutionens permanenta karaktär slutar inte med att arbetarråden griper makten. Tvärtom inleder detta en revolutionär period med exceptionell fruktbarhet där – tack vare den djärva anda och de skapande initiativ som fått sitt högsta uttryck under revolutionens tryck – alla aspekter av det samhälleliga livet kommer att underordnas en obarmhärtig kritik och revidering för att överallt skapa de högsta formerna för direkt demokrati, jämlikhet och solidaritet som är förenliga med samhällets materiella ram. Denna rams snabba breddning – beroende på produktivkrafternas våldsamma utveckling, genom att de befriats från det byråkratiska förmyndarskapet och genom revolutionens internationella utbredning – kommer själv att bli en del av den permanenta revolutionen där detta preciserade stadium alltmer medvetet kommer att inriktas på följande enorma perspektiv: att få sovjetdemokratien att segra i alla arbetarstater, för en tredjedel av mänskligheten och på en fjärdedel av jordens yta.

25. – Med den politiska revolutionen i de byråkratiskt degenererade eller deformerade arbetarstaterna är inte bara en del av permanenta revolutionen enligt dess egen dynamik. Den utgör också en integrerad del av den permanenta revolutionens världsomfattande dynamik, av den socialistiska världsrevolutionen. Det är i själva verket otänkbart att den politiska revolutionen kan segra i flera av de existerande arbetarstaterna utan att den proletära internationalismen återupplivas i sina grundläggande drag. Den har inga särskilda intressen att försvara vilka skulle tvinga den att fortsätta ansträngningarna att hålla tummen i ögat på den internationella arbetarrörelsen. Den kommer tvärtom att bidra till och så mycket som möjligt stimulera arbetarnas frihetsrörelse i de kapitalistiska staterna och folken i de koloniala och halv-koloniala länderna.

Objektivt och subjektivt kommer den internationella arbetarrörelsen också att få en stimulans jämförbar endast med den socialistiska Oktoberrevolutionen från ett återupprättande av sovjetdemokratien i Sovjetunionen. Effekterna av den borgerliga propagandan och dess socialdemokratiska drängar mot kommunismen – vilken ensidigt inriktas på byråkratins brott – skulle försvinna. Den höjda levnadsstandarden för arbetarna i Sovjetunionen och ”folkdemokratierna” – något som skulle möjliggöras mycket snabbt – skulle öka dessa staters attraktionskraft över invånarna i den kapitalistiska världen. Den imperialistiska bourgeoisin i de sista kapitalistiska makterna skulle snart isoleras i en värld som är dess fiende och majoriteten av arbetarna över hela världen skulle snart sluta upp på samma sida som arbetarstaterna och den koloniala revolutionen. En internationell förstärkning av arbetarrörelsen i större delen av dessa länder skulle tveklöst ställa frågan om erövrandet av makten inom en mycket kort tid.

Världsrevolutionens konkreta gång genom världen efter andra världskriget har gjort att den kinesiska och de koloniala revolutionerna blivit världsrevolutionens främsta motor. Genom att den revolutionära vågen når Sovjetunionen och de länder som domineras

av den sovjetiska byråkratin, blir den politiska revolutionen mot byråkratin en andra mäktig drivkraft i världsrevolutionen. I dessa länder står revolutionen inför miljoner kvalificerade och högt skolade arbetare som idag kan lösa frågan om mänsklighetens socialistiska omorganisering med samma medvetenhet som de tyska och franska arbetarna hade under det första världskriget. De konkreta perspektiv som ställs av den politiska revolutionens seger i Sovjetunionen är att proletariatet direkt kan utöva makten i världens näst största industriland. Detta kan bli en inledning till världsrevolutionens slutliga seger.

Perspektiven och dynamiken i den politiska revolutionen mot byråkratin.

Rapport av kamrat Ernest Germain till Fjärde Internationalens Femte Världskongress (1957)

Efter Stalins död har sovjetbyråkratins dominans över Sovjetunionen, ”folkdemokratierna” och kommunistpartierna över hela världen skakats i grunden.

Det sensationella undertryckandet av Stalinkulten vid SUKPs 20. partikongress skapade en våldsam agitation i kommunistpartierna över hela världen. Alla grundläggande punkter i den kommunistiska politiken började ånyo undersökas på ett kritiskt sätt av ett allt större antal militanter i dessa partier. Resultatet är bildandet av grupper, tendenser, ibland t.o.m. organiserade fraktioner, i de flesta kommunistpartier, allting saker som varit okända under 30 år. Det servila underordnandet av den internationella arbetarklassens öde under Kremls diplomatiska manöver började ifrågasättas – i samma ögonblick som kritiska kommunister inom Sovjetunionen börjar ifrågasätta grunderna för dessa manövrer utifrån sovjetstatens eget perspektiv och egna intressen.

Kampen för ekonomiska krav, strejkerna, arbetarupproren i Östtyskland, Tjeckoslovakien, Polen och delvis också i Sovjetunionen har dramatiskt understrukt ”avstaliniseringen”. De har bekräftat den trotskistiska uppfattningen att alla manövrer från ledarnas sida

är en svag återspeglning av det tryck, den indignation och den revoltanda som nu mognar inom folkmassorna. Den ungerska revolutionen visade bortom alla tvekan att en politisk revolution är på väg, och att den är absolut nödvändig för att störta den byråkratiska klicken vid makten.

Den tumultartade utveckling som ägt rum under de senaste fyra åren tog oss inte på sängen. Vi var utrustade för att kunna förstå den, ty vi hade förutsagt den. Utan överdrift, men också utan falsk blygsamhet kan vi säga att vi var den enda strömning inom den internationella arbetarrörelsen som noga förutsåg dessa händelser, åtminstone i deras huvuddrag, och som förberedde sig för de historiska uppgifter som härrör ur denna utveckling.

För att kunna analysera dess innebörd och dess lagar, måste vi undersöka några av de svåraste frågorna i den marxistiska teorin. An en gång har det blivit klart att varje steg framåt i den internationella revolutionen också blir ett steg framåt för det revolutionära tänkandet. Det är å andra sidan nödvändigt att hela det revolutionära partiet assimilerar dessa framsteg för att revolutionen skall segra.

Politisk revolution eller social kontrarevolution

Den trotskistiska analysen av Sovjetunionen som en degenererad arbetarstat begränsade traditionellt de Möjliga resultaten av den historiska utvecklingen för den första arbetarstaten till följande alternativ: antingen skulle kapitalismen återupprättas eller också skulle sovjetdemokratien återuppstå och garantera att socialismen vidareutvecklades. Antingen social kontrarevolution eller politisk revolution.

De två termerna för dessa alternativ sågs i nära samröre med utvecklingen av styrkeförhållandena i världsskala. Antingen skulle den internationella revolutionen genomgå en ny rad internationella nederlag och fascismen långsamt spridas till en större del av världen, skrev Trotskij 1935, och då skulle arbetarstaten oundvikligen vara förlorad; vi skulle då se den sociala kontrarevolutionen segra. Eller också skulle revolutionen göra framsteg vilket skulle vända den reaktionära vinden från 1923-1939. Då skulle den politiska revolutionen ha goda chanser att segra i Sovjetunionen. Två alternativ innebär inte två möjligheter till *samtidiga* lösningar. När Trotskij första gången formulerade detta perspektiv på ett preciserat sätt, dvs. efter Hitlers seger 1933, tvingades han sätta ett frågetecken för den framtida utvecklingen av styrkeförhållandena i världsskala. Skulle revolutionen än en gång gå framåt, eller skulle den besegras över hela världen? Ingen kunde på allvar försöka besvara denna fråga 1935. Men mot slutet av andra världskriget, med den jugoslaviska revolutionens seger, med den kinesiska revolutionens seger och med den koloniala revolutionens utbredning, med de enorma framstegen för den sovjetiska ekonomin, blev det tydligt att styrkeförhållandena vändas till Revolutionens förmån över hela världen.

Under dessa förhållanden kunde man inte klänga sig fast vid de ursprungliga perspektiven, åtminstone inte de som var förutsägelser för kortare tidsperioder; det vore att ersätta den marxistiska dialektiken med vulgär eklekticism. Att 1953 upprepa vad som varit 1933 – dvs. att Sovjetunionen kunde uppleva antingen kapitalismens återupprättande eller en politisk revolution – det vore att omvandla den trotskistiska teorin från ett analysinstrument för att förstå verkligheten till en samling ritualistiska formler. Det vore detsamma som att vägra besvara en fråga som redan besvarats för en hel historisk period vid Stalingrad, Belgrad, Peking, Dien-Bien-Phu och vid Yalu, där kapitalismen tilldelats så kraftiga slag att dess återupprättande i Sovjetunionen på kort tid inte längre var möjlig.

En dubbel förändring i styrkeförhållandena har gynnat utvecklingen av en politisk revolution i Sovjetunionen. Det har skett både objektivt och subjektivt.

Trotsky förutsåg alltid att bevarandet av de produktionsförhållanden som Oktoberrevolutionen gav upphov till, till sist skulle skapa objektiva förhållanden som skulle underlätta störtandet av den byråkratiska diktaturen. I sina teser "Fjärde Internationalen och kriget" skrev han i slutet av 1933:

"Trots att byråkratin slösar bort en enorm del av nationalinkomsten på improduktiva sektorer, har den intresse av landets ekonomiska och kulturella uppsving; ju högre nationalinkomsten är, desto större blir de fonder som den kan utnyttja för sina egna privilegier. Men på sovjetstatens sociala bas kommer de arbetande massornas ekonomiska och kulturella uppsving att underminera själva grunden för den byråkratiska dominansen".

Det är just vad som har hänt. Framför allt är det proletarietets numeriska styrka och specifika vikt, dess förbättrade levnadsvillkor, dess fortskridande befrielse från fattigdomens värsta slaveri, breddningen av dess politiska horisont, dess behov som växer i snabbare takt än den varumängd som byråkratin tilldelar det – det är framför allt detta övergripande resultat av Sovjetunionens ekonomiska och kulturella framsteg som gör att klockan nu klämtar för den byråkratiska diktaturen.

Men förändringarna i styrkeförhållandena i världsskala skapar också de subjektiva villkoren för den politiska revolutionen. I "*Den förrådade revolutionen*", som analyserar orsaker till den stalinistiska diktaturens skenbara stabilitet, skrev Trotsky: "Om arbetarna till skillnad från bönderna aldrig varit inne på den öppna stridens väg och därmed dömt de protesterande byarna till förvirring och vanmakt, så är det inte enbart av fruktan för repressalier. Vad arbetarna fruktar är, att, om de störtar byråkratin, kan de öppna vägen för kapitalismens återupprättande /.../ Arbetarna är realister. Utan att låta sig vilseledas av den härskande kasten – åtminstone vad beträffar dess lägre skikt, som står dem närmast – ser de i denna kast en väktare av sina egna erövringar. De kommer oundvikligen att köra bort den ohederlige, fräcke och opålitlige väktaren så snart de ser en möjlighet därtill. Men för detta är det nödvändigt att en ny revolutionär gryning dans i väst eller öst?".

Denna revolutionära öppning har nu kommit i öst. Kapitalismen har försvagats avsevärt i världsskala. Därigenom har fruktan för kapitalismens restaurering minskat i Sovjetunionen. Arbetarklassen har övergivit sin passiva attityd. Den "tolererar" inte längre den ohederlige väktaren. Tvärtom: den jagar honom alltmer, förklarar honom krig både i fabriken och på principens område. tvingar honom att uppträda hövligare och förbereder sig på att ta ifrån honom makten.

Tre analyser av byråkratin

Frågan om våra revolutionära perspektiv i Sovjetunionen och randområdet hänger samman med vår speciella analys av byråkratin.

I den proletära rörelsen existerar det – om vi bortser från dem som anser att byråkratin är en ny klass – två falska analyser av byråkratin.

Den första, den *subjektiva* analysen, utvecklas oftast av stalinister eller f.d. stalinister. För dem är byråkratin resultatet av psykologiska och moraliska fenomen, istället för att vara ett socialt fenomen. Det är för dem en fråga om vanor, uppträdande och seder: att man föredrar att sitta på kontoret i stället för att gå runt på arbetsplatserna; att man använder en rå kommandoton till arbetarna; att man "avlägsnat sig från folkets drömmar" att man "föraktar manuellt arbete" etc. etc. Det kinesiska kommunistpartiets "teoretiker" har givit oss en hel katalog på de synder som skulle vara "byråkratismens" bas.

Motsatsen till den subjektiva analysen är den *objektiva* avvikelserna, där de mest typiska representanterna är brandleriterna, vissa kommunistiska strömningar i Europa som Gomulkas anhängare och även Deutscher, åtminstone i hans tidigare arbeten. De säger: Ryssland var ett efterblivet land, proletariatet var svagt och saknade kunskap och kultur. Det var således omöjligt för det att klara industrialiseringen. Sålunda uppstod det oundvikligen en byråkrati som skötte den istället.

Men eftersom industrialiseringen inbegrep en avsevärd ökning av investeringstakten innebar detta en mycket kraftig sänkning av levnadsstandarden. Arbetarna ville inte acceptera denna sänkta levnadsstandard. Den måste därför påtvingas dem. Ur detta uppstod den byråkratiska diktaturens nödvändighet, vilken dock försvinner med de historiska förhållanden som födde den.

Den trotskistiska, den marxistiska, analysen av byråkratiseringsfenomenet tar avstånd från båda dessa lika felaktiga analyser. Byråkratism i form av arbetsvanor och odemokratiskt agerande är ett inneboende fenomen i massorganisationer, där den dock normalt korrigeras genom fria val och en demokratisk kontroll från basen. Den blir en allvarlig sjukdom först när *sociala förmåner* ympas på personliga brister. Med andra ord: när vi går från psykologins område till sociologins. Under den kapitalistiska regimen omvandlar den borgerligt-parlamentariska demokratin och den reformistiska massrörelsen personer med byråkratiska tendenser till medlemmar av och profitörer på den borgerliga statsapparaten som de får sin utkomst ifrån. I arbetarstaten gjorde revolutionens och den revolutionära oppositionens nederlag det möjligt för byråkratin att gripa makten över staten och ekonomin, och de skaffade sig enorma privilegier. Så föds parasitära byråkratiska kanter, vilka är sammanknutna med bestämda sociala system och ur dem suger en del av värdet.

Vi vet, liksom Lenin gjorde det, att funktionarismens och byråkratins fullständiga försvinnande – dvs. att alla ledande funktioner kan utföras av alla producenterna själva i tur och ordning – är omöjligt att genomföra under revolutionens första tid i vilket land det än må gälla. Och förvisso gäller denna lag än mer för ett fattigt land. Sålunda vet vi att det redan 1918 fanns en viss byråkrati i Sovjetunionen och att det kommer att finnas en sådan i varje land efter den proletära revolutionens seger. Vi vet också att ju fattigare ett land är och ju svagare och mer efterblivet dess proletariat är, desto större är *risken* att denna byråkrati blir mäktig och samlar på sig nya privilegier. Men det som skiljer oss från ”objektivisterna” är att vi – liksom Lenin, som passionerat försvarade denna ståndpunkt under sina sista år, liksom Trotskij och liksom de bästa sovjetiska bolsjevikerna – är övertygade om att denna ebb inte är oundviklig och att den byråkratiska degenerationens frammarsch kan hejdas genom *väl övertänkta aktioner från den subjektiva faktorns sida*. Varken de nationella eller internationella styrkeförhållanden är oföränderliga. Efter nederlaget 1923 fanns det fortfarande möjligheter till seger i Kina 1927, i Tyskland i början av 30-talet, i Spanien och Frankrike 1936. Om byråkratin segrade berodde detta i stor utsträckning på att bolsjevikpartiet underskattade denna fara, i stället för att från början vara på sin vakt; på att partiet självt hade blivit byråkratiskt och att en del av dess kader reagerade för sent, när de redan var i minoritet i sitt eget hem, när partiet – proletariatets redskap – redan hade blivit byråkratins redskap.

Detta trotskistiska svar på frågan om den byråkratiska degenerationen i Sovjetunionen och Kommunistiska Internationalen motsvarar exakt den sinnesstämning som idag finns hos den kritiska och oppositionella massan inom kommunistpartierna, inklusive Sovjetunionens Kommunistiska Parti. Alla ställer frågan: ”Hur var detta möjligt?” Alla försöker hitta *sambandet* mellan de övergripande objektiva förhållanden som var ogynnsamma för sovjetdemokratins framväxt i Sovjetunionen och den särskilt onda, t.o.m. katastrofala, form som byråkratins utveckling tog. Endast vårt trotskistiska byråkratibegrepp kan förklara denna

process för dem och då inkludera de stora vinster som gjorts på den första arbetarstatens nya ekonomiska och sociala bas.

Strömningar i samhället, tendenser i partiet, splittringar i byråkratin

Vår traditionella analys av Sovjetbyråkratin gör det omöjligt för oss att besvara två andra analytiska frågor som ständigt förts upp av den internationella arbetaropinionen efter Stalins död:

a) är den splittring som uppträtt inom gruppen i Kreml huvudsakligen en kamp om makten, eller återspeglar den vad som händer i hela det sovjetiska samhället?

b) i vilken utsträckning kan byråkratin som en kast motstå massornas slutgiltiga angrepp?

Vi vet att det traditionellt är så att i regimer som grundas på ett enda parti tenderar alla samhällseliga motsättningar att återspeglas inom detta parti. Vi har sagt så tidigare om bolsjevikpartiet under 20-talet. Vi säger samma sak om Sovjetunionens Kommunistiska Parti av idag. I denna betydelse är helt klart att de olika tendenser som bildats eller är under framväxt i SUKP inte står utan relation till de stora strömningar som redan börjat manifesteras sig i det sovjetiska samhället.

Men vad innebär denna relation? Vi kan urskilja två fenomen. När de olika fraktionerna växte fram inom bolsjevikpartiet, definierade vi Vänsteroppositionen som den som medvetet uttryckte proletariats intressen. Vad gäller högerfraktionen, Bucharins grupp, *stod den under böndernas tryck* när den formulerade taktiska frågor och alldeles speciellt när den formulerade lösningar. Men Trotskij beskrev aldrig Bucharin som en representant för en bondeströmning, som småbourgeoisins agent, eller som en borgerlig politiker. Hans status som kommunist, dvs. som en militant i proletariats revolutionära parti, ifrågasattes aldrig.

Det är samma distinktion som vi använder som utgångspunkt för att förklara de splittringar som uppkommit i SUKP efter Stalins död. Om vi dömer efter ett stort antal ståndpunkter som Molotov-Kaganovitj-gruppen intagit på det ekonomiska och ideologiska området verkar det stå utom all diskussion att den kan betraktas som den mest medvetna och direkta representanten för byråkrats mest privilegierade skikt, Framför allt för direktörerna i trusterna och fabrikena. Vad gäller de andra grupperna och de mellanliggande grupperna har de i olika grad hamnat under proletariats och böndernas tryck på så sätt att de tvingats ta upp frågor som massorna alltmer kräver att få se lösta och de har i olika grad stått under massornas tryck och för fram vissa reformer för att finna dessa lösningar.

Men vi har aldrig sagt och vi kommer aldrig att säga att vare sig Malenkov, Mikojan eller Chrusjtjov ens indirekt representerar en proletär strömning inom SUKP. De är alla byråkrats politiker som var och en på sitt sätt och efter sin läggning söker skydda den byråkrats kastens intressen, makt och privilegier.

På grund av deras förflutna, deras medskyldighet i många av Stalins brott, en medbrottslighet som massorna väl känner till, och på grund av själva deras funktion i samhället för närvarande, identifierar massorna alla medlemmar i presidiet med en alltmer hatad makt: byråkratiernas, byråkrats diktatur. *Det är helt uteslutet att någon av dem skulle kunna spela den roll som Tito, Gomulka eller Nagy spelade, som folkliga och centristiska ledare för en flygel av byråkratin som för sina egna syften kanaliserar massornas fientlighet mot byråkratin som helhet.* Alla har de mer eller mindre försökt göra detta: Berija genom att förklara sig vara mot polisdespotismen och backa ut ur "läkaraffären"; Malenkov genom att lova en långsiktig utveckling av den lätta industrin; Mikojan genom att leverera ett bestämt angrepp på Stalinskulten; Chrusjtjov genom att lova överflöd på bröd, smör och kött. Ingen av dem kommer att lyckas.

Men för oss är byråkratin inte en ny klass; den är en kast som har djupa rötter i proletariet. Om vi undersöker den sociala sammansättningen på SUKP finner vi att 1/3 av dess medlemmar fortfarande är fabriksarbetare. Även om de skulle vara stachanoviter eller förmän är de – genom själva sin livsstil – närmare arbetarna än de stora stötarna som åker omkring i sina bilar och ger sina söner tusen rubler i veckan för att få ha lite skoj. Fackföreningskadrerna i fabrikena, sekreterarna i kommunistpartiets fabriksceller, också ledarna för distrikt, småstäder och ibland även provinsstäder – särskilt i Komsomol – kan sålunda bli verkliga överföringsbälten för de proletära strömningar som växer fram i samhället. Och ur deras led kan nya Nagys och Gomulkas träda fram, kanske t.o.m. framtida bolsjevikiska ledare. Denna dialektiska och dubbla natur hos de tendenser som växer fram i SUKP i dess förhållande till proletariet, återspeglar stalinismens dubbla natur och även byråkratins dubbla natur, vilken aldrig definitivt har skurit av den navelsträng som band dem till proletariet.

Det är att utgå från dessa premisser som vi kan lösa frågan om byråkratins möjliga motstånd mot massornas attacker. Trotskij löste denna fråga i förväg Han skrev 1933:

”Byråkratins sociala rötter finner vi, som vi vet, i proletariet. Även om det inte ger aktivt stöd, så ‘tolererar’ det åtminstone byråkratin. Om proletariet åter blir aktivt, kommer den stalinistiska apparaten att hänga i luften. Om den försöker motsätta sig, måste den snarare tillgripa repressiva åtgärder av polisiär natur än direkt inbördeskrig. I vilket fall kommer det inte att bli ett uppror mot proletarietets diktatur, utan ett försök att skära bort en elakartad tumör från denna diktatur.

Det kan inte bli ett verkligt inbördeskrig mellan den stalinistiska byråkratin och det upproriska proletariet, utan endast mellan proletariet och kontrarevolutionens aktiva styrkor!”

Dessa förutsägelser har fullständigt bekräftats av erfarenheterna från den 16 och 17 juni i Östtyskland och de polska och ungerska revolutionerna. I alla dessa exempel inträffade samma sak: innan de sovjetiska militärstyrkorna intervenerade hade den ”inhemska” byråkratin brutit samman utan att på allvar motsätta sig massornas aktioner. Endast en liten kärna av hemliga polisen försvarade sig. Resten av byråkratin splittrades: å ena sidan de som helt och fullt gick över till den politiska revolutionens läger (i hundratals fabriker och dussintals städer leddes strejker och demonstrationer av officiella fackförenings-, parti- eller ungdomsledare); och å andra sidan de som gömde sig eller rymde (i ordets fysiska mening) från revolutionen.

Eftersom ingen främmande armé kan intervensera i Sovjetunionen kommer frågan där att lösas genom sovjetarméns agerande. Vi skall strax undersöka denna fråga. Men vi kan redan förutsäga att Trotskij analys troligen kommer att verifieras på ett slående sätt i den stund som den politiska revolutionen börjar i Sovjetunionen. Då kommer vi också att få bekräftelse på det faktum att ett verkligt inbördeskrig endast kan bryta ut mellan proletariet och kontrarevolutionen. Den ungerska revolutionen höll på att bekräfta denna förutsägelse när den ryska arméns brottsliga intervention ändrade själva frågeställningen.

Arméns roll

Om vi försöker summera vad som hänt i byråkratins övre regioner efter Stalins död kan vi urskilja två olika processer:

a) sönderfallet i den ”solida” kärna som kallades för ”Stalins trogna ställföreträdare”. De är nu olika grupper som allt häftigare bekämpar varandra; de eliminerar successivt ledare efter ledare i presidiet. Varje grupp bryter samman inför omöjligheten att samordna sin önskan att bevara byråkratins privilegier med nödvändigheten att göra eftergifter till massorna.

b) ett snabbt uppsving för arméns betydelse, personifierat i marskalk Zjukovs karriär. Han är idag medlem av presidiet och i själva verket nr 2 eller 3 i det ”kollektiva ledarskapet”. (Denna

rapport lades fram innan ”Zjukovaffären” ägde rum. Den analys av armén som görs i denna rapport förklarar denna händelse. Red. not.) Vi har redan förklarat den första processen som en indirekt spegling – om än genom byråkratins prisma – av de grundläggande strömningar som går genom hela det kokande sovjetsamhället. I detta sammanhang måste vi betona ett mycket karakteristiskt fenomen. På Stalins tid avgjorde generalsekreteraren själv alla beslut. Efter hans död höll en liten grupp av hans ställföreträdare (Malenkov, Molotov, Berija) i tyglarna. Efter Berijas fall gick makten över till presidiets händer, vilket bestod av ett dussintal personer. När Chrusjtjov röstades ned inom detta presidium, vände han sig till centralkommittén som bestod av över hundra personer. För att få större auktoritet i sina beslut tvingades han gå och förklara frågan för arbetarna i fabrikena och till basen i partiet. I morgon kan en ledare för en grupp inom centralkommittén hamna i minoritet; han kommer då att frestas åsidosätta partiets ledning och vända sig till arbetarna i fabrikena. Det vore en avgörande händelse, en vändpunkt i Sovjetunionens historia efter Stalins död.

Vad innebär arméns ökade inflytande? Under Stalin utövades general sekreterarens verkliga makt genom den hemliga polisens allmakt, vilken kontrollerade alla områden av det sovjetiska samhället, alltifrån partiet till regeringen och armén. Stalins död, avrättningen av Berija, återupprättandet av partiets kontroll av den hemliga polisen förstörde detta maktsystem. Förutom den byråkratiska centralismen, utnämningen av tjänstemän, har byråkratin nu endast ett maktinstrument över folket – armén.

All information vi har, bekräftar det faktum att armén – och mer preciserat garnisonerna i Moskva – spelade en nyckelroll i elimineringen av Berija och i Chrusjtjovs seger över Malenkov och därefter över Molotov-Kaganovitj.

Innebär detta att det finns en risk för en militärdiktatur i Sovjetunionen? Utan att i förväg vilja utesluta möjligheten av korta mellanliggande faser i den process som går mot den politiska revolutionens seger, tror vi att en militärdiktatur är omöjlig som en stabil regeringsform för sovjetbyråkratin.

Sovjetarmén är idag en verklig spegel för hela sovjetsamhället. Den är inte längre huvudsakligen en bondearmé. Den har blivit en armé av mekaniker och chaufförer. Den återspeglar arbetarstatens enorma tekniska och kulturella framsteg. Det är sant att den innefattar en kast extremt privilegierade och arroganta officerare. Kanske kommer vi snart att få se en Zjukovgrupp dyka upp i presidiet vilken försöker representera intressena hos denna kast. Men det stora avgörande som byggs upp i sovjetsamhället mellan den proletära strömningen och byråkratins mest privilegierade skikt kommer också att sprida sig till armén. Tanken på jämlikhet kommer att tränga in också här; officerarskasten har redan tvingats göra eftergifter särskilt genom att avskaffa de särskilda officersmässarna. Många tecken tyder på att den avgörande fasen innan den politiska revolutionen kommer att vara det ögonblick när revolutionära idéer tränger in i armén och gör att den inte kan fungera som en sköld för byråkratins privilegier och makt.

Styrkornas polarisering i sovjetsamhället

Från 1953 har vi sagt att tre parallella strömningar polariseras i sovjetsamhället:

- a) en strömning kring byråkratins privilegierade skikt;
- b) en strömning kring bönderna, den minst artikulerade strömningen
- c) en strömning kring proletariatet.

Vi har tillagt att dessa tre strömningar inte bara skulle få indirekta tryck – genom att ekon av dessa krav skulle höras i författares och politiska ledares tal och skrifter – utan också ett direkt uttryck i form av öppet hävande krav och handlingar, först ekonomiska, sedan också politiska.

De samhälleliga målsättningar som dessa tre strömningar siktar mot är i korthet följande: a) byråkratins mest privilegierade skikt söker öka den legala bas som är en garanti för deras privilegier; de söker omvandla den självpåtagna makten till lagstadgade rättigheter (särskilt i fabrikena);

b) bönderna söker försvara sin privata jordlott och rätten till fullständiga vinster på sin skörd;

c) arbetarna kräver bättre levnadsförhållanden och flera rättigheter inom ekonomin och i staten (främst inriktar de sig på fabrikenas skötsel).

I den sista diskussionen som förberedde den reform som Chrusjtjov infört i ekonomins förvaltning, framträdde dessa tre strömningar klart och tydligt:

a) som vid den ekonomiska konferensen i Moskva 1955, då fabriksdirektörerna tog sikte på principen om "decentralisering" och än en gång insisterade att deras och förmännens rättigheter skulle öka, särskilt rätten att anställa och avskeda arbetare. Chrusjtjov nämnde dessa krav i sin rapport inför Högsta Sovjet. Den ideologiska återspeglings av denna påtryckning från de mest privilegierade byråkraterna är den nya teori som förts fram inom den "ekonomiska" sektionen av Sovjets Vetenskapsakademi, en teori som hävdar att också produktionsmedlen i Sovjetunionen bör betraktas som varor: Det är väl känt att direktörernas olagliga försäljning av viss utrustning direkt från en fabrik till en annan utan Planens auktoritet har erkänts som deras rättighet.

b) bönderna erhöll från Chrusjtjov en helt sensationell uppgift: efter 1958 kommer de inte att behöva betala skatt på produkterna från sin privata jordlott. Denne store "principfaste bolsjevik" har alltså på några få år gått från kamp för "agrobys", för kolchosernas förstatligande och för en strikt begränsning av privata jordlotter till en eftergiftspolitik till de mäktiga ägarinstinkter som finns kvar hos bönderna i kolchoserna och är starkare än någonsin förr.

c) arbetarna har ökat sitt tryck till förmån för reallöneökningar, mot en revidering av lönesystemet som skulle minska lönen för de mest utbildade arbetarna. De kräver mer jämlikhet och protesterar mot det byråkratiska maktmissbruket. De strejker som bröt ut i Donbas i oktober 1956 och som spred sig till Leningrad, maskningen som paralyserade Ordjonikidze-fabriken i Moskva likaväl som andra stora fabriker hade huvudsakligen samma målsättning. De händelser som rapporterades i dagstidningen *Trud* och som återgavs av Deutscher är mycket betydelsefull. En arbetare på Röda Torget i Moskva gick upp till en delegat i Högsta Sovjet som var på väg ut från Kreml. Han tog tag i hans kostym och sade: "Det är bra tyg i den här. En arbetare kan inte köpa en så bra kostym". Denna anekdot visar exakt hur mycket styrkeförhållandena ändrats

till proletariats förmån efter Stalins död. Men efter att ha fällt sin replik försvann arbetaren i mängden. Det visar också hur långt det fortfarande är kvar.

Lärdomarna av Ungern

Vilken konkret form kommer proletariats politiska revolution mot sovjetbyråkratin att ta? Utan att hamna i fruktlösa spekulationer, kan vi föra fram några specifika drag från erfarenheterna i Ungern, Polen och Östtyskland.

Först och främst: den politiska revolutionen kommer att ha den *permanent revolutionens dynamik*. Alla skikt av befolkningen mobiliseras mot byråkratins diktatur. I revolutionens början kommer alla dessa skikt att delta i rörelsen. Det är under revolutionens själva förlopp som proletariats och dess medvetna förtrupp kommer att ta ledningen och föra revolutionen till en seger för sovjetdemokratin.

Styrkeförhållandena mellan klasserna kommer att avgöra om denna seger kan vinnas utan en väpnad kamp mot kontrarevolutionens organiserade styrkor (i Östeuropa och Kina). I Sovjetunionen är denna hypotes utesluten på grund av att dessa styrkor fullständigt försvunnit. Detta innebär att vi inte kan säga att revolutionen ända från första början kommer att få se styrkorna uppdelade i två tydliga och distinkta läger – med bolsjevik-leninisterna på ena sidan och stalinisterna, kontrarevolutionärerna och förvirrade element på den andra. Detta är tvärt emot verkligheten. Att ha en sådan uppfattning om den politiska revolutionen vore att i praktiken förneka den enorma misstro och förvirring som den stalinistiska diktaturen har sått ut mot leninismens mest grundläggande tankegångar.

Denna den permanenta revolutionens långvarighet och utgång kommer framförallt att bero på det proletära avantgardets *organisation* och *ledning*. Arbetarklassen kommer själv att snabbt hitta sin egen organisationsform, arbetarråden. Exempelen från Ungern och Polen har tveklöst bevisat detta. Detta är den allmänna förutsättningen för sovjetdemokratin, som nu återupprättas. Men det räcker inte med att dessa råd skapats; de måste också snabbt inrikta sig på att *utöva all politisk makt*. Själva rådets existens är inte en garanti för den politiska revolutionens seger. Den kan under en övergångsperiod kombineras med politiska kompromisser, återskapandet av småborgerliga partier, försöken att väcka nytt liv i den borgerliga parlamentarismen etc... Endast om det i råden finns en medveten, revolutionär ledning kan de bli ett centrum där hela klassen samlas och som återupprättar sin revolutionära, demokratiska makt på den byråkratiska absolutismens ruiner och krossar varje kontrarevolutionärt försök.

Den nationella frågan kommer att spela en viktig roll i den politiska revolutionen. Här finns det en mycket viktig skillnad mellan länderna i det "sovjetiska randområdet" och Sovjetunionen själv.

I länderna i randområdet är den nationella frågan, känslan av förtryck och exploatering från Kreml, en mäktig stimulans för revolutionen. Den ökar massornas lust till revolt och hämnd. Vid ett senare stadium kunde den nationella frågan föda fördomar hos de mer efterblivna skikten och hos småborgerliga grupper. Men en klar och djärv inställning till denna fråga kan kanalisera nationella känslor till arbetarnas förmån i revolutionen, vilket visas av de jugoslaviska och polska exemplen, även under Titos och Gomulkas centristiska ledning.

Det är inte detsamma i Sovjetunionen. Den nationella känslan, känslan att Sovjetunionen har blivit den andra världsmakten, är snarare en stötta för den byråkratiska diktaturen. Känslan av nationellt förtryck inom vissa nationaliteter i Europa (ukrainare, balter och i viss utsträckning de kaukasiska nationaliteterna) kommer att föra in ett splittrande och centrifugalt element i den folkliga rörelsen, ett faktum som byråkratin redan dragit fördel av (exempelvis genom att stationera trupper på andra nationaliteters territorium). Slutligen har de asiatiska nationaliteterna delvis en helt annan attityd till byråkratin än de europeiska nationaliteterna på grund av de enorma framsteg som gjorts på deras område även under den stalinistiska perioden. Detta faktum utnyttjas också skickligt av byråkratin (mobilisering av författare från kringliggande områden mot de mer oppositionella författarna i Moskva). Av alla dessa orsaker hotar den nationella frågan att hejda den politiska revolutionens utbrott och hindra en snar seger för sovjetdemokratin i Sovjetunionen.

Men vi måste nu ha klart för oss att detta inte är några absoluta hinder. Och i vilket fall som helst: ju snabbare proletariatet kan omgruppera sig och gå ut i handling, ju snabbare dess avantgarde kan organisera sig och kämpa för ett bolsjevik-leninistiskt program och ju mer alla övergångsfaser av oundviklig förvirring och kompromiss kan förkortas, desto snabbare kommer revolutionen att framträda i sin renaste form: en kamp för *arbetarrådets makt*.

Den politiska revolutionens program

Det är av denna orsak som den politiska revolutionens program kommer att diskuteras passionerat av det kommunistiska avantgardet, både arbetare och intellektuella. I och med att revolutionen börjat förberedas kommer denna fråga att bli av avgörande betydelse och den måste noggrant förberedas av denna kongress. De teser som lagts fram för er försöker förbereda denna i ljuset av de senaste decenniernas erfarenheter. Vi skall här särskilt betona två punkter.

Våra teser hävdar att sovjetdemokratien inte kan uppnås utan massornas *rätt* att organisera olika sovjetpartier. På denna punkt går Trotskij – och vi själva än tydligare – ett steg längre än Tredje Internationalens och Vänsteroppositionens grundläggande dokument. Vi tror att detta steg rättfärdigas av den sovjetiska erfarenheten. Om proletariatet inte har rätt att organisera olika partier kommer tendenskampen inom det revolutionära partiet oundvikligen att kvävas, ty förr eller senare hotar denna kamp att sluta med att partiet splittras. Endast om det revolutionära partiet ärligt accepterar regeln ”all makt till arbetarråden”, endast om det agerar inom ramen för dessa råd som ett organiserat avantgarde som kämpar för att dess idéer skall segra utan att minoriteten förtrycks, endast om detta sker kan den majoritet av arbetarna som inte accepterar dessa tankar endast då får termen *proletariatets diktatur* sin verkliga innebörd i opposition till teorierna och än mer den byråkratiska äventyrspolitiken från stalinisternas sida. Varje annan lösning *slutar i byråkratisk godtycklighet* där partiet tar klassens plats, där centralkommittén tar partiets plats och centralkommitténs generalsekreterare tar centralkommitténs plats.

Våra teser betonar de verkliga svårigheter och motsättningar som finns kvar under övergångsperioden, mellan arbetarstatens olika ekonomiska funktioner: ekonomisk förvaltning och nationalinkomstens fördelning; den socialistiska ackumulationens framsteg och ökning av massornas levnadsstandard etc. För att garantera bästa möjliga progressiva lösning av dessa motsättningar hävdar vi att de olika makterna måste spridas och ges autonomi: en maktfördelning mellan arbetarråden som förvaltar fabrikerna, fackföreningarna som försvarar arbetarnas intressen som konsumenter och sovjeterna (territoriella arbetarråd) som utövar proletariatets demokratiska politiska makt; ömsesidig självständighet för sovjeterna, fackföreningarna och partiet.

Denna lösning går samtidigt i opposition mot stalinisternas byråkratiska centralisering och den ”jugoslaviska decentraliseringen” som bevarar byråkratin på den centrala nivån men samtidigt i ekonomin återinför – genom fabrikernas självständighet – det fenomen som innebär slöseri genom konkurrens. De jugoslaviska fabrikerna döljer exempelvis tekniska förbättringar, nya sätt att organisera arbetet, t.o.m. patent från varandra för att få en fördel i denna ”socialistiska tävlan” av ny typ.

Neo-centrismen

När Stalinkulten bröt samman, kollapsade också ett helt politiskt tänkande, rent pragmatiskt och opportunistiskt bland ledarna för kommunistpartierna och rent schematiskt och mytologiskt hos basen: Vozjd, dvs. ledaren, har alltid rätt.... Det vakuum som lämnats genom att dessa lydnadsreflexer försvunnit och genom att verkligt revolutionärt-marxistiska analyskriterier ännu inte vunnit utbredning, fylls av alla slags teorier, alla möjliga tankevarianter mellan stalinismen och marxismen. De två viktigaste är följande:

a) *halvreformismen* hos högeroppositionen: Giolitti och Reale i Italien, Hervé-Lecoeur i Frankrike, några oppositionsmän i Storbritannien, några element i Harichs idéer i Östtyskland, några ”revisionister” i det polska KP, Gates-tendensen i det amerikanska KP etc. De hämtar inspiration från några av de idéer som fördes fram av Chrusjtjov vid 20. kongressen

(parlamentarisk väg till socialismen etc.). De närmar sig socialdemokratin och kastar alla nödvändiga element i det leninistiska tänkandet överbord.

b) *neo-centrismen* hos forna stalinister som under massornas och händelsernas tryck går längre i den marxistiska analysen av byråkratifenomenet och sovjetdemokratin, inklusive stalinismens verkliga natur. Sålunda hävdar Gomulka strejkrätten; Mao betonade den också i sin första rapport om korrigeringsrörelsen. Mao analyser t.o.m. byråkratismens källor, i motsättningen mellan de ”manuella arbetarna” (producenterna) och de ”intellektuella arbetarna” = administratörerna). Allt detta går mycket längre än Chrusjtjovs virriga ”teoretiska” begrepp ”personkulten”.

Förvisso är dessa centristers handlingar oftast inte i samklang med deras ord. Som representerer för en tendens inom byråkratin är de likaså oförmögna att fortsätta på den inslagna vägen ända till bolsjevismen. Det jugoslaviska proletariats numeriska och kulturella svaghet, den verkliga risken för kontrarevolutionära uppror i Kina utgör ytterligare subjektiva hinder för sovjetdemokratis seger i dessa länder. Likaväl är betydelsen av denna ”neo-centrism” enorm ty de bevarar en omvälvning i medvetandet hos alla kommunistiska militanter över hela världen (inklusive Sovjetunionen). Detta ger ett revolutionärt avantgarde möjligheten att få en utgångspunkt i sin kamp för att återuppväcka leninismen. *Erfarenheterna av den polska revolutionen efter oktober 1956* gör att vi kan dra upp en objektiv balansräkning för innebörden i denna neo-centrism. Revolutionen ledde till fyra stora erövringar: nationell självständighet; arbetarråd i fabriker; en viss pressfrihet och särskilt yttrandefrihet inom arbetarrörelsen. Den första och tredje av dessa erövringar existerar ännu och kommer troligen endast att kunna avskaffas genom ett inbördeskrig. Men den andra och den fjärde ifrågasätts och man riskerar att förlora dem om revolutionen fortsätter att avvakta som den otvivelaktigt gjort nu under en längre tid.

Gomulka och hans centristiska grupp har fångats mellan vänsterns revolutionära tryck och den stalinistiska högerens konservativa påtryckningar. De söker konsolidera sin ställning genom att avvisa varje ny eftergift åt endera sidan. Men varje slag de riktar mot vänstern stärker inte bara deras egen grupp utan också högern: detta är den viktigaste lärdomen av centralkommitténs 9. plenum i Polska Arbetarpartiet. Denna process påskyndas av högerns perfekta organisation, vilken leds från sovjetiska ambassaden, och av vänsterns bristande organisation, vars ledare är desorienterade och demoraliserade. Men ett återuppvaknande för vänstern genom parollen ”all makt till råden”, vilket skulle öppna vägen till ett konkret program för en ekonomisk och politisk omorganisation, skulle göra att de verkliga styrkeförhållandena fick uttryck och ge en ny inledning för revolutionen som ännu inte besegrats.

Återvänd till Lenin

Stalins epigoner har oförsiktigt nog fört kampen mot ”personkulten” med nyckelordet ”återvänd till Lenin”. Genom detta har de tänt den eld som skall förgöra dem: Chrusjtjov försöker sprida historien om att de nuvarande ledarna alla uppriktigt trodde på Stalin så länge han levde. Men de kommunistiska militanterna och massan av arbetaravantgardet upptäcker och kommer än mer att upptäcka att detta är en lögn.

Den tjeckoslovakiske stalinistiske ledaren ”på den kulturella fronten”, Vladimir Dostal, gav följande svar i den tjeckoslovakiska författarföreningens organ, *Literarni Noviny*, på den polske författaren Jan Kotts anklagelser att sovjetlitteraturen hade levt på lögn efter som den inte sade någonting om den stalinistiska periodens brott:

”Jag kan tänka mig att den tragiska konflikten mellan plikt och samvete har plågat många författare. Men jag anser att det är en naturlig och tillfällig eftergift för den historiska nödvändigheten när de slutligen beslöt att hålla tyst och vänta. Ty om de handlar mot regeringen

skulle de ha försvagat sitt eget land under de år då kriget drog närmare.... På ena sidan fanns landets och revolutionens öde; på den andra några få (!) människoliv, några fås heder och principernas renhet. Det fanns ingen medelväg mellan de två”.

Detta säger en stalinistisk ledare i Tjeckoslovakien, det land där kommunistpartiet förblivit det mest ”stalinistiska” i hela Europa: Men den nya generation av kommunister som växer upp med parollen ”återvänd till Lenin” kommer att svara byråkraterna att för Lenin kunde *försvaret av principer aldrig ställas mot revolutionens intressen:*

De kommer att angripa dem som trampat på dessa principer, inte i revolutionens intressen – som tvärtom allvarligt skadats – utan för att främja intressena hos en kast blodtörstiga och grymma uppkomlingar.

När de hämtar sin inspiration hos Lenins trohet till principerna, kommer de att återupptäcka Oppositionsmännens och framför allt Vänsteroppositionen och trotskisterna, de som utan att ge efter för vare sig terror eller frestelser, upprätthållit kommunismens baner och hållit det rent och obefläckat. De kommer att bygga ett monument i granit till den tusentals namnlösa hjältar som genom sitt ytligt sett hopplösa motstånd i det förflutna säkrat kontinuiteten och det storartade världsomspännande återuppväckandet av leninismen som vi bevittnar idag. De kommer att dra slutsatsen att Fjärde Internationalen är arvtagaren till dessa traditioner och att den kan återupprätta dem i hela den kommunistiska världsrörelsen. Och genom att störta byråkratins diktatur, genom att återupprätta sovjetdemokratien under Lenins banér kommer den att rensa vägen för Världsrevolutionens seger.